

Б Р А Н И Ч

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

Издаје два пута месечно

ДА ЛИ ЈЕ ПРАВОЗАСТУПНИЧКА РАДЊА СТЕЧЕНО ПРАВО, И КАКО СЕ ОНА ГУБИ?

Има озбиљних правника код нас, који мисле и тврде, да правозаступничка радња пада у «стечена права;» а има опет правника који мисле и тврде, да правозаступничка радња није стечено право *jus quaesitum*.

Ако се узме, да је радња правозаступничка стечено право, као што неки правници тврде, онда су друкче последице тога права. У том случају добијено право на правозаступничку радњу не може се новим законом уништити. То би право дошло под заштиту познатог начела: «Закон нема повратне (ретроактивне) снаге». Ако се опет узме, да радња правозаступничка не пада у стечена права као што други правници тврде, онда су друкче правне последице тога права. У том случају оно начело «закон нема повратне снаге» ни уколико не вреди за то право. То право неби могло доћи под заштиту тога начела, оно би се могло новијим законом уништити или бар друкче модификовати. Новији закон могао би донети нову одредбу, не обзирући се на одредбе старог закона сем дела која су по њему изведена.

Као што се види, питање ово има великих својих правних последица, те за то њега треба претрести како с гледишта теорије, тако и с гледишта нашег позитивног закона.

Пре уласка у решење тога питања ми ћемо из постанак правозаступничке радње код нас, како се она задобија, а у разлагању и претресу тога питања изложити ћемо и мисао која нам даде непосредна повода за претрес тога питања.

Уредбом од 10 Декембра 1852 год. Зборн. VI стр. 227 допушта се пензионарима да могу парничаре пред судом заступати, а исто тако «писмене тужбе и одбране писати.» Дакле, 1852 год. законодавним путем призната је потреба да се парничарима укаже правозналачка помоћ. Развитком пак правних одношаја код нас, показало се доцније да је та помоћ мала, те за то је законом од 28 Фебруара 1862 год. установљен правозаступнички ред.

По том закону уз испуњење осталих услова допуштено је, да правозаступничку радњу могу добити и «они који нису редовно свршили правне науке пошто положе испит код великог суда за грађанска и криминална дела.» Услед овога наређења има лица која су не свршивши правне науке, положила испит и добила право на правозаступничку радњу коју и данас упражњавају. Те услове о задобијању права на правозаступничку радњу задржао је и нов закон о правозаступницима од године 1865; но допуном овога закона од 30 Новембра 1871 године Зборник XXIV стр. 11 установљено је: да право на правозаступничку радњу може добити само онај „који је са добрим успехом свршио правне науке код нас или на страни“ уз испуњење осталих законских услова, дакле, овом допуном искључени су од тога права они који нису свршили правне науке, што је било допуштено законом од 1862 и 1865 год. Међутим, овом допуном није ништа речено о праву радње оних лица, која нису свршила правне науке, која су законом од 1862 и 1865 године добила право на ту радњу и ову упражњавали, у коме их је упражњавању затекла и допуна од 1871 г. те тако је јасно, да је ове адвокате закон у свему изравнао са адвокатима који су по допуни 1871 год. постали, јер закон није изрекао повратност на то њихово право, и тако адвокати по закону

од 1862 и 1865 који нису по реду правници продужили су упражњење те радње. Да су ови адвокати изравнати у свему са адвокатима од 1871 г. да у то њихово право до данас нико није сумњао па ни данас нико не сумња, то је сваком познато. Бар није се до сада чуо противан глас.

Али како стоје ти адвокати са овим својим правом кад даду оставку на ту радњу, која по закону доноси престанак тога права; да ли на име они могу да понове то право као што може адвокат правник после дате оставке, или су они то право са свим изгубили пошто се допуном од 1871 год. тражи као услов „правни факултет?“

Ако би се за решење овога питања позивали на практику, онда би ову ствар без по муке решили. Има више случаја, да су адвокати који нису свршили правне науке давши оставку на правозаступничку радњу ову опет добили чим су молбу за повратак у правозаступништво поднели. То им право до данас у пракци нико није спорио, те ако би ови прецеденси били меродавни за решење овога питања, онда, као што рекосмо, не би било никакве муке ово питање решити. Но сад се о том праву, о повратку њиховом у правозаступништво појавила сумња, сад се мисли, да адвокат који није свршио правне науке, давши оставку на правозаступничку радњу, не може више такову обновити, јер је он оставком то право на свагда изгубио. Због тога је важно знати: да ли је правозаступничка радња стечено право и ако није какво је она право и како се губи?

Правници који мисле и тврде, да правозаступничка радња пада у „стечена права“ греше. Под стеченим правом (*jus quaesitum*) разумевају се конкретна права која припадају каквој физичној или моралној особи, дакле права која у истини постоје, ексистирају. У стечена права пада: право својине, залоге, право службености, право наслеђа и т. д. Та права са њиховим последицама суде се по старом закону и долазе под заштиту начела: „Закон нема повратне снаге.“ Још мање вреди позивање ових правника

на §§ 33 и 865 зак. грађ. да је адвокатско право лично право које заједно шњим ишчезава, јер ови прописи везују то лично право за приватне одношаје као: право пензије права фамилијарна, право употребе или уживања. Грешећи у томе ови правници даље погађају, кад веле, да адвокат из закона од 1862 и 1865 не губи то право оставком пошто је он ту радњу упражњавао и по закону од 1862 и по допуни од 1871 год.; да он то право само пресудом може изгубити кад наступе узроци који га недостојним за тај положај чине, нарочито, што закон нигде није изречан: да се то право оставком на свагда губи.

Правници, који веле да правозаступничка радња не пада у «стечена права» овако о том резонишу: закон о правозаступницима припада административном праву. Административно је право огранак јавног права. Када општи интерес захтева какву измену у законима ове врсте, онда ти закони могу наређивати сасвим друкче од старог закона не обзирући се ни у колико ни на одношаје ни на дела задобијена по старом закону. Пошто закон у општем интересу може тражити већу правну способност, то са тога погледа и интереса може способност из старог закона модификовати не обзирући се ни у колико на способност која је по старом закону важила, дакле, може ту способност са свим и уништити. Резоновање ових правника доведе је с тачке теориске правилно, јер одиста у науци је начисто: да правна способност није *jus quaesitum* већ пада у тако звани «*jus publicum*,» те за то да не долази под заштиту начела «закон нема повратне снаге.» Ови правници свађајући добро ово питање с тачке теориске, греше у томе што веле, да адвокат из закона од 1862 давши оставку на ту радњу, ову сасвим губи пошто не може да покаже своју факултетску спремину, који је услов нужан по допуни од 1871 г.; греше и у томе кад они право адвоката идентификују са звањем једнога судије који није свршио правне науке, и који кад изиђе из тога положаја не може, веле, више то звање обновити по закону о судијама.

Ми ћемо оба ова разлога претрести и њихову неоснованост доказати.

Право на правозаступничку радњу и звање судије није идентично, не може се упоредити једно с другим. Да ко постане судија уз услов да је свршио правне науке мора имати још 25 година, али од тога још не зависи да он постане судија. То зависи просто од избора и од *наименовања*, после закон о судијама и закон о чиновницима нигде није признао звање судије за *право*. На против, да ко постане адвокат мора од своје стране да испуни услове из § 3 зак. о правозаступницима. И кад он те услове испуни, онда ако хоће постаје одмах адвокат. То његово право не зависи ни од кога другог до од њега самог. Што је најглавније, закон о правозаступницима радњу правозаступничку признао је изрично за *«право»*, који случај не стоји код звања судије. Кад судија неправник изиђе једном из положаја судије, он одиста не може више повратак тога звања тражити зато, што звање судије закон није признао за право, нарочито, што је закон то звање њему гарантовао само док је у том звању, јер § 47 зак. о судијама изречно вели: «Кад овај закон ступи у живот, судије који се тада у дужности *затеку* добијају сва права по овом закону», дакле, њему је звање судије гарантовано док је у служби. Тако није са адвокатом из закона од 1862 године, зато што је признато да је радња правозаступничка *«право»*; што закон нигде није казао, да ту радњу гарантује томе адвокату само док је на вршењу те радње; што није нигде казао, да он ту радњу оставком са свим губи и што нигде није казао да је више не може обновити.

Видели смо, да звање судије није идентично са радњом адвокатском, а сад ћемо да узмемо у претрес онај други разлог који гласи: да адвокат оставком губи ту радњу на свагда, пошто му за обновљење не достаје услов факултетске спреме, по допуни од 1871 год. Да јаснији будемо, изложићемо узроке са којих престаје право на правозаступништво, а после ћемо исте анализирати.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

По § 64 правозаступништво престаје :

- 1, Кад правозаступник сам поднесе оставку Министру Правде;
- 2, Кад правозаступник прими какво јавно звање или предузме другу какву радњу на своје име;
- 3, Кад правозаступник иступи из српског сажитељства;
- 4, Кад правозаступник буде осуђен дисциплинарним судом да се лиши правозаступништва; или ако буде осуђен због злочинства или бесчастећег преступљења из користољубља и т. д.

Прва три узрока о престанку права закон је изједначио са узроком 4, који говори о губитку права на правозаступништво. Кад ко иступи из српског сажитељства, кад ко да оставку, те је одношаје закон ставио на равну ногу са узроцима под 4, кад се ко лиши правозаступништва због преваре, утаје или злочинства. Како узроци са којих престаје правозаступништво нису једнаки, то ни последице не могу бити једнаке. Зар се може равнати дело личне увреде делу једнога убиства? Зар последице једнога престаја, рецимо увреде, могу бити равне последицама једнога убиства? Види се да је закон овде био недотупаван, да није водио рачуна о значењу узрока наведених за престанак права на правозаступништво, него их је изједначио. Но опет то не мари ништа, та недотупавност не може бити разлог за правилност онаког тумачења. Ако наше законодавство не може у томе погледу да доскочи потреби, онда позовимо у помоћ страну законодавство. Њега у том случају, вели *Маћејовски*, треба прихватити. И ми то радо чинимо. Стављамо преда се закон хрватски о адвокатима. По томе закону права адвокатска могу да *утрну* а могу и да се *изгубе*. Између једног и другог појма закон је правио разлику. По Вукову речнику стр. 793 реч *утрнути*, по ономе како је она објашњења, значи: неко привремено стање. Кад знамо по *Вуку* значење речи *утрнути*, онда пређимо на текст поменутог закона. По њему право одвјетништва утрњује:

а, Кад одвјетник иступи из хрватско - унгарског са-
житељства ; б, када прими какву јавну наплатну службу ;
в, када се одрекне одвјетништва. У прва два случаја његово
право престаје док *ти одношаји трају*, а у трећем случају он
је властан опет затражити правозаступништво које му се
мора дати. Са свим је друкче кад он пресудом то право
изгуби, о чему говори казнени закон. Из овога се види,
да је хрватски закон правио разлику између привремених
узрока и самог губитка права, а наш закон, на против,
те је узроке ставио на једно значење, што је погрешно,
но које се разумним тумачењем даје исправити. Кад за-
кон није казао да адвокат који није свршио правне науке
оставком на свагда губи то право, и да то не може до-
цније поновити; кад закон није казао, да то право само
адвокат правник може поновити, онда је јасно, да то право
адвокат који није свршио правне науке може поновити,
као што може и адвокат који је свршио права, разуме-
вајући овде онога адвоката неправника кога је допуна
1871 год. затекла у упражњењу адвокатске радње, јер
поред положеног испита по старом закону упражњавање
радње услов му је за то право. Само положени испит без
упражњења те радње не ствара му право на правозаступ-
ничку радњу. У осталом за правилност овога нашега ми-
шљења позивамо се и на начело : «Допуштено је све што
није забрањено.»

Према томе што се у теорији допушта да админи-
стративни закон, у коју врсту долази и закон о правоза-
ступницима, може у интересу општем пресећи способност
признату по старом закону како у напредак тако и у про-
шлости, дакле, да закон у томе погледу може и назад
дејствовати, не мари ништа, јер то не може бити разлог
да адвокат из 1862 год. давањем оставке на свагда губи
то право, кад допуни закон од 1871 год. није изразио по-
вратност закона на већ признату способност по закону
од 1862, већ је признао старе адвокате са новима за под-
једнако правноважеће, јер се противно није изразио, те,
зато није правио разлике ни у смотрењу њихове оставке

ни у смотрењу осталогa права, што значи, да је закон изразио начело : да су њихова права равноважећа, боље рећи, нашао је за целисходно не правити разлику између права задобијеног законом од 1862 и права задобијеног законом од 1871 год. Сад нас не треба ни у колико да буну та околност што административни закон може да пресече за напредак стару способност или ову и у прошлости да уништи, за то, што закон то није казао, на име није исказао повратност закона на дела и права која су задобијена по старом закону, како ми мислимо за то, што то није налазио за *нужно и корисно*, на које значаје законодавац увек пази. Па кад то стоји, онда из каквог се слова закона може извести да адвокат који није свршио правне науке, давши оставку губи доцније то право поновити, као што може поновити адвокат правник. Кад законодавац нема одредбе да адвокат из старог закона давши оставку, то право на свагда губи, онда се помоћу теорије која допушта да се административни закон може правити с повратном снагом, то питање не може на његову штету решити кад закон од 1871 није изразио повратну снагу на добијена права по закону од 1862 и 1865 год. јер теорија може се позвати у помоћ само онда, кад би о томе стајала нејасна одредба, али овде као што видимо нема никакве одредбе, те с тога се то питање не може само с теориског гледишта решити, већ се има као правилно сматрати : да адвокат који није свршио права, давши оставку може то право обновити као и а двокат правник ; да је појављена сумња о томе неоснована и за то, што нема ни једнога страногa законодавства које је, установивши новим законом већу правну способност, старије адвокате уништило, него је на против ове задржало, што потпуно одговара начелима правде и човечности на које законодавац установљујући какву одредбу с повратном снагом јако мотри, те у крајњој нужди дира у ранија права. Свакојако пак ово питање треба законодавно пречистити тако : *да су адвокати у сваком погледу равни без обзира на услове под којима су то право задобили.*

Ст. Максимовић

НОВИ МЕТОД КОДИФИКАЦИЈЕ ГРАЂАНСКОГА ПРАВА ¹⁾

ПРЕВЕО С ФРАНЦУСКОГА НА СРПСКИ

Н. ДУЧИЋ

АРХИМАНДРИТ

Читаоци «Друштвене реформе» (*La Réforme Sociale*) знаду, како је прије неколико година повјерено извршном знаоцу права, г. Богишићу, да напише законик за Црну Гору, чије је радове високо оцијенио наш предсједник прије него смо имали задовољство да га бројимо међу члановима нашега друштва. Срећни смо, што им можемо јавити, да је законик свршен покрај свијех тешкоћа, на које се најлазило у томе послу, и прекидања, која су наступала, и да је већ проглашен.

Г. Богишић изложио је у писму 1885 год. једном пријатељу кратак пријеглед о методу и начелима, која је усвојио у изради законика. Писмо је штампано у Паризу 1886 год.²⁾, али га није било у продаји. Само су га имале више политичне личности и неки пријатељи. На ту је адресу и мени дошло. То ми је дало прилику, да оцијеним у њему потпуно нове погледе о методу, што је употребиљен у кодификацији, погледе, чији значај, чини ми се, може заинтересовати особито једно друштво, као што је наше, које се дало на изучавање и чување породице.

И ако је то само извод из много знатнијега дјела о начелима и методу кодификације, ми ћемо, међу тијем,

¹⁾ Вриједно је да се износе преј читаоце «Бранича» научне ојене и прикази о «Црногорском имовинском законик» од Д-ра Богишића, што излазе у иностранијем стручнијем часописима. Ова је од ученога Француза G. Ardant-a штампана у «Réforme Sociale» 16 Маја о. г. бр. 58 у Паризу. Преводилац.

²⁾ То је писмо, или брошура, преведено с францускога на српски језик, и штампано у «Браничу» о. г. бр. 13 и 14. Преводилац.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

моћи црпсти из њега опће идеје, такођер мислимо, да ова брошура у највећем ступњу заслужује да се сврати на њу пажња.

Писац је одредио у кратком уводу свој опћи поглед и своју намјеру да му дјело буде «уједно систематско и простонародно.» Могло се у напријед знати, да се учени писац неће ропски држати кодификације обичаја ни тачнога преписивања законарских нацрта од својих најбољих претходника. Послије тијех претходнијех напомена он приступа к ономе, што се назива „спољашње границе,“ т. ј. различити дијелови, од којих ваља да је законик састављен. За тијем одређује развитак, који се даје тијем различитијем дијеловима, што се назива «унутрашње границе.» Додирује главне одношаје, који опстоје између садржине законика и обичаја; говори о реду и подјели грађе; најпослије уочава питања о облику, т. ј., о језику и стилу. У сваком од овијех дијелова нашли бисмо изворнијех погледа, али како смо дужни ограничити се, забавићемо се само «спољашњијем границама,“ јер је учени писац у томе дијелу исказао, какво мјесто даје породици.

Прије свега може се запитати: нема ли у новијем законцима каквијех група с којима, ради њихове особите природе, ради њихове сложености, и што су мало проучене, није могуће особито погледом ни мјесне прилике поступати онако исто као с осталијем дијеловима законика, него с којима ваља поступати по све засебно и другим начином? „Има,“ одговара г. Богишић, «право породично и све што му припада, које не сачињава једноличност (homogène) с главном садржином тијех законика, т. ј., с имовинским правом. Он с разлогом тврди да опстоје разлике између та два права. На пр. имовинско право може се битно дијелити, преобратити у новце и преносити; а породично се право не може ни дијелити ни преобратити ни преносити. Теоретици су често кудили грађанске законике, који увршћују брачни уговор међу обвезе, т. ј., међу просте уговоре, међу тијем брачни уговор има у виду поглавито имовину, као сви други. С јачим разлогом (à fortiori) други

елементи породице, који се још мање тичу имовине, нијесу на своме мјесту.

Ми бисмо шћели знати : у чему одношаји, који постају од узајамне вјерности супруга, од родитељске мћи, од дужности узајамнога потпомагања породичнијех чланова, могу имати наличности с имовинским правом. И ту не треба да утиче на нас сличност назива, јер се по њој не разређује различита грађа, него по унутрашњој природи и особинама те грађе, иначе Русовљев фамозни уговор, кад би опстојао, ваљало би да буде унесен у дио обвеза грађанскога права.

Г. Богишић напомиње, како је та различност (*hétérogénéité*) била призната, или барем осјећана, у свијем временима. И тако јој наводи трагова у старом римском праву, у средњем вијеку и у добу препорођаја (*renaissance*). Али данас опстоји у теорији само платонички, и назив «имовинско право» сусрета се тек по који пут као просто означаење. У законарској је пракси и обичној кодификацији разлика увијек била избрисана и два права смијешана.

По што је разноличност (*hétérogénéité*) једном константована, запитаће се : какве неугодности могу изићи од сдружења тијех елемената различите природе. Једна је од најмањих пошљедица, што му оскудијева јасност. Друга је, и то најзнатнија, тежња да се силом унесу у један једини образац насупрот логици ствари тако многобројни типови породице, који производе тако различите одношаје. За тијем додајмо, како је у једном законику, који садржи ствари различите природе, немогућан њихов хармоничан и једновремен развитак, јер се неминовно њихов ход мијења у времену и правцу. Најпослије ваља да напоменемо, како је специјализација основ свему напретку у науци, како је она узрок великим проналасцима у овоме вијеку, на пр., не знамо ли, да прије Бекарија (*Beccaria*) и Фајербаха (*Feuerbach*) у добу, кад правила казненога права бјеху црпена из *Libri terribiles des Pandectes*, грана казненога права, која данас представља једну научну дисциплину.

лину тако окривљену, не опстојаше као наука, и затрпаваше гомилом својих правила друге судске гране.

Али породицом, и ако је чак засебно о њој расправљено, може ли се расправљати истијем начином као с уговорима стварнијех права, т. ј., с другим дијеловима грађанскога законика? Г. Богишић има храбрости да то одриче. «Кад је Савињи (Savigny), вели он, у првој половини овога вијека тврдио да наука онога времена не бјеше на висини кодификације грађанскога права, сматрам се овлаштен да данас мислим, као и он, о науци нашега времена барем о елементима народне породице у Словена.»

Из једнога другога пишчева дјела црпемо врло значајна посматрања о тој тачки.

«Заблуда је мислити да један закон, колико му драго био добро уређен у техничком погледу, али по својој природи крут и сажет, може замијенити моралне елементе тако моћне, тако гипке, тако угодне, што носи у себи свака породица, која је очувала нетакнуто и непомућено своје начело, елементе, без којих не би могла опстати установа те врсте.... И неће се отрести од те заблуде: докле год се не проуче саставни дијелови и различити појави живота те установе не само у њиховој природи и њиховој засебној радњи, него такође у њиховијем узајамнијем пошљедицама; док у свијема својим дијеловима, свијема својим радњама наша установа не буде упоређена с налучнијем установама, или барем приближена к онијем, с којима се находи у додиру каквијем му драго начином; док не буде држан рачун, у тијем проучавањима, о моралнијем елементима, којима је тако обиљна свака установа те врсте, и док најозбиљнија напрезања не буду чињена, да се до дна схвати утицај, чак и мало видан, тијех елемената у животнијем радњама установе.»

На први поглед могло би се очекивати од писца неколика обавјештења какав метод мисли примијенити у кодификацији о породици. Он ту ипак ћути, и то ћутање с почетка зачуђава; али размишљајући, види се, да је то логично, по што је у тој расправи о кодификацији поро-

дице са свијем истиснута. С друге стране допуштено нам је надати се, да ће саопћити своје погледе у дјелу, из којег је тај чланак само извод. Имамо право очекивати од њега погледе, који ће бити од велике друштвене користи, јер нико није тако дубоко, као он, проучио породицу, и ничији авторитет није тако, као његов, неоспоран у томе дијелу науке.

Ја сам горе споменуо, како је г. Богишић истиснуо породицу из својег законика. Хитам да додам, да је то ушљед мјеснијех прилика разложно, т. ј., с недавнога уласка Црне Горе у јевропски покрет и с њезинијех чешћих одношаја са сусједним земљама; то је начело морало имати изузетак. Изузетак је тај: уношење у имовински законик правила о праву породице дотично имовине, али само у колико се тиче одношаја са спољашњијем свијетом, што писац назива *externa*. Захвалећи само тијема *externa*, находимо врло чист поглед о породичној установи каква у Црној Гори опстоји у обичајима, и како је модификована у новом законнику. Ми ћемо се на то скоро повратити у засебном чланку.

Најпослије новина, која нема претходнога случаја ни у данашњој законарској пракси ни у теорији, нашљедно право, мјесто да је један дио имовинскога права, истиснуто је, и спојено с породичнијем правом, коме по мишљењу г. Богишића припада.

Није тешко констатовати, како је читава система нашљедства у својему облику или у својим елементима тијесно везана с установом овога или онога породичнога типа. Не знамо ли и сами из својих изучавања, да се не може дирнути ни с једне које му драго стране у икономне или моралне интересе породичне, а да се не дирне у нашљедство?¹⁾ Довољно је, да се испита историја, права те

¹⁾ Ја се чудим, вели г. од Токвиљ (de Tocqueville), да стари и нови публицисти нијесу приписивали законима о нашљедству велики утицај на ход човјечјих дјела. Истина, ти закони припадају грађанском реду, али би требало да су у зачелу свијех политичкијех установа, јер не може се вјеровати колико они утичу на друштвено стање народа, чији су политички закони само израз (*La Démocratie en Amérique* књ. I гл. III)."

да се открије чак у римском и византијском праву, у средњем вијеку, како је с правом нашљедства увијек било поступано у вези с правом породичнијем. Г. Богишић наводи специјалне случаје из новог законарства јужнијех Словена (Срба и Хрвата), гдје видимо да је законодавац, и ако је огрезнуо у теоријама западнога права, тако рећи, нагнат да расправља о породици и нашљедству у истијем законима. У осталом има породичнијех типова (на пр. у Црној Гори), који имају трајан карактер задруге и послје смрти очеве; смрт у томе ништа не мијења. Ту дакле и нема нашљедства у оном смислу, у какву смо га ми навикли разумијевати. Нашљедство је у пренашању незнатне своте новаца, или у случају кад се угаси и пошљедни члан породице, те остане пустош (*désert*), тако се то живописно говори у народном језику. Додаћемо, како су се чак у наше доба наша неколика научна стручника, особито правна историка (они су управо компетентни, јер они врше своја истраживања у простору и времену), који усвајају ту мисао «да је нашљедство само дио породичнога права.»

Така је у главнијем потезима тежња новог законарства о породици. И то није утопија теоретика, сањала: те су мисли недавно примијењене у једном законуку, који је скоро проглашен, ево како се Владалац о томе изразио у својему указу, којим га је прогласио. «И сами смо врло пажљиво испитали пројекат овога законика, и по што смо га нашли у свему и за све у потпуном складу с потребама наше миле Црне Горе, с њезинијем добријем обичајима и предањима и с појмом народнијем о правди, дали смо му нашу највишу потврду.» Шта би ми могли додати овој великољепној похвали, која доходи од првога и најнадлежнијега од заинтересованијех! Ми ћемо се ограничити да само ово кажемо: како је у кодификацији једне

Требало би навести овдје више одломака од Ф. Плеј-а (F. Le Play); особито прегледати цијелу књигу II «Друштвене реформе у Француској» (*La Réforme Social en France* а нарочито 17 главу, утицај од начина нашљедства. *La Réf. Soc.* — 16 mai 1888 Nouv. S. V. 42.

друге државе доста знатне иста основна подјела, колико се може судити по књизи која је изашла, била усвојена по савјету ученога кодификатора црногорскога законика.

Позивамо своје другове да подвргну ово питање озбиљном проучавању. Проучавање покренуто поводом законика једне мале земље тијем има већу вриједност, и отвориће нове хоризонте пред нашим напрезањима. Данас особито кад држава не хотећи ништа да зна о садашњијем потребама ни о народнијем појмовима о правди, олако наређује и узаконјава, не бринећи се о пошљедицама, потребно је спасти породицу, дајући јој у законик у и у учевнијим књигама мјесто, које иште њезина особита природа. Завршујући, честитамо г. Богишићу, што је могао први пут примијенити у једном знатном раду кодификаторски метод чије ће пошљедице имати врло велики замахај.

G. Ardant.

О ЛИЧНОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

СТУДИЈА

А. А Н Т И Ћ А

СУДИЈЕ

(СВРШЕТАК)

Године 1860 изишао је под Књ. Милошем први пут у Србији уређенији кривични закон, израђен на модернијим начелима теорије казненог права. Разуме се, да је и овај законик имао у први мах многе празнине и недостатке, али то се у току времена све до данас попуњавало и дотеривало разним изменама или допунама. Главни је успех њиме учињен у томе, што су се тачно означила и предвидела сва казнима дела, и што је за свако од њих

и казна прописана била, те се више није морало лутати односно оцене дела и њихове казнимости.

Али тек 10 Априла 1865 год., дакле након пуних пет година после издатог крив. зак. изишао је у Србији законик о поступку судском у кривичним делима, који и данас важи.

По §-у 2 тога законика сва злочинства и преступе извиђају и суде у првом степену окружни судови, а у Београду суд варошки; а у другом степену Апелациони Суд. Над овима постоји Касациони Суд, као разматрајућа власт.

Законом овим усвојен је смешани систем односно истраге казнимих дела. Његов § 4 вели: «Истраживање свију казнимих дела бива по званичн. дужности, где законом другојачије није наређено.» А § 6 наређује, да ће приватна злочинства и преступе судови само по тужби полициске власти ислеђивати и пресуђивати. (У пракци је то за сад овако: интересовано лице подноси тужбу својој надлежној полиц. власти, излажући дело које је учињено и именујући кривца и доказе. Полиц. власт за тим саслушава туженог, сведоке, вештаке и т. д. па ако на основу § 29 крив. пост. не прекине истрагу, она туженог спроводи надлежном суду са актима ислеђења и са својом и тужбом приватног тужиоца).

У закону овом нигде се *прецизно* не каже која ће се дела истраживати по званичн. дужности, а која по приватној тужби. У §-у 19 тога законика стоји ово:

Власти, које злочинства и преступе истражују и ислеђују јесу:

1, кметови; 2, среске и окр. полиц. власти (где се разуме управа вароши Београда и Мајдан-пека; и 3, окружни судови и суд вароши Београда.

За истрагу злочинствава и преступа чиновника, учињених у званичној дужности, постоје особена наређења; — закон о чиновницима грађанског реда.

По §-у 20 ист. зак. кметови у погледу ислеђивања крив. дела врше само *судску полицију*, т. ј. како се тамо

вели, «старају се, да се траг казнимог дела не изгуби и да кривац не утече; а одмах о случају извештавају своју *претпостављену* полиц. власт.»

Параграфом 35 кривичн. поступка опредељује се надлежност суда, чему за основ служи: место учињеног казнимог дела; место пребивања кривчевог; и напоследку место на коме се кривац ухвати. Ова надлежности уставом је огарантована.

Изменом параграфа 28-ог истог законика, а усљед многих разних протеста и писања, наређено је, да при ислеђењима казних дела код полиције морају присуствовати по два «поштена» грађанина као сведоци, који ће потписивати протоколе саслушања, чињених у присуству њиховом. За ту целъ мора свака општина да избере известан број лица (од 6 па до 24, према величини својој).

Изменом §-а 10 (од 25 Маја 1868 године Зб. XXI стр. 19) наређено је, да окривљени за злочине *морају на претресу увек имати браниоца — адвоката*. Ако окривљени за злочине сами не назначе себи браниоца, мора им га суд одредити по званичној дужности, што вреди и за преступе али само у овим случајима:

1, ако је окривљени малолетан; 2, ако је нем или не зна српски; 3, ако је болестан или осуствује; и 4, све женске морају на претресу имати браниоце и за преступе.

У §-у 161 наређено је, да судови по добијеним тужбама од полиц. власти имају да расмотре:

1, је ли дело по закону казнимо, и ако је, да ли није застарело; 2, је ли он — суд — за суђење дела надлежан; 3, има ли доказа или основа подозрења за стављање под суд; и 4, да ли има тужбе приватног тужиоца или надлежне власти, где се то тражи.

Параграфом 164-им опредељено је, да ће судови, ако нађу да постоје услови из §-а 161, изрећи решење о стављању под суд, и о томе хоће ли се оптужени из слободе или из притвора бранити, и да ли ће за време ислеђења бити окован или не.

По §-у 165 оптужени се може у року од 3 дана жалити Касационом Суду против решења првостепеног суда, издатог на основу § 164 крив. пост.

Параграф 169 вели, да ће судови окривљеног редовно пуштати да се до претреса из слободе брани, за дела, која не доносе већу казну од две године затвора или 300 талира.

§ 183 овог зак. прописује, да ће судови, кад донесу одлуку о стављању кога под суд, предати дотична акта иследном одбору. (Овај одбор код свију првостепених судова сачињава један судија са писарем, под именом «кривични одбор».) Дужност је овог одбора да учини накнадно ислеђење, да саслуша и закуне сведоке и вештаке, једном речи да уради све што је нужно, да ствар за суђење буде што чистија. Кад све то учини онда иследни судија, — који тада добија назив државног тужиоца, — враћа акта суду са својом тужбом, а овај опет саопштава ту тужбу оптуженоме, па у исто време позива га да покаже какве још доказе има за своју одбрану и да означи себи браниоца.

Кад све ово буде урађено, одређује се претрес, по свршетку кога суд одмах, или најдаље за три дана, јавно изриче своју одлуку (пресуду или решење).

Суђење је јавно и приступ је дозвољен свакоме лицу старијем од 16 година — § 195. На суђењу последњу реч имају бранилац, па онда и сами оптужени — §§ 205 и 215 крив. пост.

Након свршеног извиђаја — претреса — судије се саветују тајно, а затим, обично одмах, председник објављује одлуку њихову јавно — § 217.

Против одлуке судске могу осуђени и државни или приватни тужилац да изјаве незадовољство или жалбу већем суду, и то у року од три дана од саопштења — § 259 крив. пост.

Законом овим прописана су следећа доказна средства :

1, Судски увиђај; 2, вештачко мњење; 3, признање оптуженог; 4, исказ сведока; 5, писмене исправе; 6, по-

дударане више основа подозрења, који сачињавају саставни доказ.

По одредби §-а 237 крив. пост. за саставни доказ изискују се, по правилу, три основа подозрења од оних који су побројани §§ 121, 122 и 123 реч. зак. а који се међу собом подударају. Али има изузетака (в. §§ 230 тач. 3 и 4, 238 и 239) када је и један основ подозрења довољан да створи доказ.

По § 254 решења окр. судова одмах су «извршина» т. ј. против њих нема жалбе већем суду у овим случајевима: 1, кад суд ислеђење прекине што је приватни тужилац од тужбе одустао; и 2, кад оптуженог ставља у оков за време ислеђења.

Све остале пресуде и решења подлеже жалбама.

Оптужени се за време ислеђења може оковати само ако се окривљује за злочинство које доноси робију преко 10 година; ако је покушавао да бега; и ако је опасан за друга лица — чуваре — § 168 крив. пост.

§ 170 наређује, да се лица, чија кривица не доноси већу казну од 2 године затвора, могу пустити на лично или новчано јемство од 50—300 талира да се из слободе бране. По § 171 и она лица која су за злочинство окривљена, могу се до претреса пустити у слободу на јемство ако своју кривицу признају, и ако се према дотадашњем добром владању не може посумњати да ће побећи.

У § 257 тач. 2 наређује се, да првостепени судови морају по званичној дужности да шаљу Апелационом Суду своје пресуде у којима је изречена смртна казна, па ма и не било незадовољства осуђеног или његовог браниоца.

По § 258 незадовољство или жалбу могу изјављивати: 1, осуђени или његов бранилац; 2, родбина оптуженог у усходећој и нисходећој линији, као и стараоци његови; 3, оптужујућа власт; 4, приватни тужилац; и 5, државни тужилац.

Ово што изложисмо у главном су основе на којима је израђен наш садањи кривични поступак. Може се рећи да су му добра основа и дух који њиме провејава само

кад би и све остале важније појединости његове по томе израђене биле; а нарочито да је њиме тачно прописана и одговорност за све органе истражних и судских власти, који своју радњу неби вршили по прописима крив. поступка и у одређеном року. Али тако није. Све квари тач. 4 полициске уредбе од 18 Маја 1850 године, доведена у везу са §-ом 359 крив. законика; јер отуда, као и из § 130 крив. пост. и долази највеће зло за личну безбедност.

Овим изводом завршујемо историски развој казненог законодавства и казнене процедуре као и организације судова у нашој држави. Садању организацију судова сматрамо да је излишно изложити, што је позната и што је за нас било главно изложити наређења ранијих Устава која се односе на личну безбедност и казнену процедуру.

II

Напред смо рекли да лична безбедност грађана зависи најпре и поглавито од уставних прописа, а затим одмах од кривичног поступка, па тек онда од органа који су позвани да се баве ислеђењем казнимих дела. Јер, када Устав стварно ујемчи грађанима личну безбедност, када су закони јасно и прецизно стилизовани, када је тачно обележен делокруг сваке чињенице која иследну или судску власт представља или у име њено ради, када је прописана истинска одговорност за сваку повреду туђе слободе и своје дужности, онда се немамо бојати ни небрежења у вршењу дужности, ни освете, нити ма чега другог од стране истражних и извршних органа.

Казали смо да је у нас врло скучена лична слобода и слаба лична безбедност, нарочито јавних и активних политичких личности. Није у нас било никако чудо да извесни људи заузимају данас велики положај у земљи, а сутра да видимо како их стражарно у полицију спроводе, па их онда предају на суђење неком ванредном или војеном суду. А и данас може да се деси да полиц. власт притвори угледног грађанина, па да га држи у притвору

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

по неколико месеци, противно § 156 тач. а крив. поступка док не донесе одлуку да има или нема казнимог дела, или док га не спроведе суду да га овај — *пусти испод суђења*. Колико смо пута имали прилике да видимо како се стражарно спроводе угледни људи на прост захтев «мешовитих» комисија, образованих на основу чл. 49 зак. о чиновницима грађанс. реда, како их те комисије стрпају у притвор, а редовни судови ниште им решења о притвору и доцније са свим ослободе оптуженога!

Па откуда долази то зло и како да се искорени?

По нашем мишљењу узроци личне несигурности у нас били су, а у неколико још и сада трају ови:

Први, непотпуно огарантовање личне безбедности у уставу, који је до ономад важио.

Ево какве је гаранције давао стари Устав за личну безбедност:

«Слобода лична и право сопствености ујамчавају се, и не подлеже никаквом другом ограничењу, *осим онеме, који закон прописује*» (чл. 25).

«Нико не може бити затворен, *осим у случајима и по прописима законом опредељеним*» (чл. 27).

Кад се узме у обзир кривични поступак, *који је постојао у времену кад је тај устав донесен*, и извесна определења полициске уредбе, која је пуна измена и допуна, онда место онога «*нико не може бити затворен*» могло се рећи: сваки може бити затворен у случајима и по прописима законом опредељеним...

«Обиталиште је Србина неповредно. Нико не сме у исто ући и истраживање по њему чинити, *осим у случајевима законом опредељеним и како закон прописује*» (чл. 28).

«Сваки Србин има право да каже своју мисао: речма, писмено, средством печатње или у виду ликова, *саображавајући се у томе прописима закона*» (чл. 32).

Шта, дакле, видимо у сва ова четири члана посвећена слободи? *Опште положена начела*, којима је сваку практичну и стварну вредност одузимало оно свуда уметнуто: «*осим у случајевима законом опредељеним.*»

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Па где је онда могла да буде лична безбедност и слобода у истини према оваквој стилизацији основног и најважнијег закона, на коме мора да постоји све остало уређење државно и њиме да буде утврђено? —

Устав је створен и издан *пре икаквих савршених и у либералном духу донесених закона*. Он је по доласку своме на свет затекао сасвим *непотпуне и неуређене*: *кривични закон, кривични поступак и полициску уредбу, којима ни најмање лична безбедност није била огарантована*; а о закону о штампи и да не помињемо, јер он тада није ни постајао; па су онда према њему — уставу — чињене разне и многе измене и допуне у оним законима, а нарочито у кривичном поступку, како је кад којим власницима *у рачун ишло, и како су за потребно налазили*. Према таквом стању ствари, разуме се, да је лична безбедност била и остала празна реч. Устав од 1869 год. није, дакле, *дегаљније* огарантовао личну безбедност већ је оставио отворена врата свакој влади, да може у томе погледу чинити *какве хоће* промене и измене у законима, а *готово ни једна од њих*, није показала велики апетит за проширење и утврђење грађанске слободе — личне безбедности.

Други је узрок, што је кривичним поступком, а имено §-ом 19 и 20 поред права *просте* истраге *свију* казниких дела, дато полициским властима и право *целокупног формалног* ислеђења истих, на основу чега, а *по одредбама* §§ 130 и 131 крив. пост., *оне могу лица над којима ислеђење чине, и у притвор да стављају; а отуда и долази највеће зло за личну безбедност код нас*. Даља одредења § 131 о доношењу решења у току од 24 часа од стране иследних власти у смотрењу притвора, као право жалбе против тих решења првостепеним судовима, *не вајде готово ништа* онима, који су већ у притвор стављени. А ево зашто :

У врло многим приликама доиста је апсолутно немогуће и најсавеснијем и најспособнијем иследнику да прибере за 24 часа сав потребан материјал за проналазак самога дела, а још мање да изврши потпуно -- формално

— ислеђење. У многим пак случајевима, а нарочито при оптужбама политичке природе, иследници — полицајци — често пута *навалице протезу* ислеђење, а дотично лице у притвору држе. Законом обвезани да у року од 24 часа од стављања у притвор донесу формално решење о томе, наши иследници тако и раде; али у своме решењу они увек нађу и наведу понеки основ подозрења или доказ, колико им по закону треба, да могу кривичну истрагу предузети, а дело „окачествују” као злочин или преступ, за који се по закону оптужени ставља у притвор.

Притвореноме, разуме се, не седи се у затвору, нарочито кад зна и осећа да није крив, па се жали суду против решења иследниковог о притвору. Акта са жалбом дођу суду на размотрење, и овај из њих види, да *истрага и формално ислеђење још нису ни довршени; али нађе, да постоји један, два, или више од оне масе основа подозрења изложених у §§ 121, 122 и 123 кривичног поступка, које је и полициска власт у реферату и побудама свога решења навела, а који, било због брзине чињеног ислеђења, било што је тако удешено, још ничим нису обеснажени, па према томе суд оснажава полициска решења, јер иначе по постојећем закону — кривичном поступку — и не може да чини.* Ствар још није како ваља утврђена и расветљена, што у осталом пре суђења — претреса — у много прилика и *не може да буде, према оваком садањем истражном и иследном систему нашем, као и сиреми органа који га врше.*

Шта бива онда?

Притворени остаје и даље у притвору, јер му више нема *помоћи судске до сировода суду или до претреса.* Остаје му једини излаз да се жали на поступак дотичног чиновника већој административној власти. Али у многим, *нарочито политичким* оптужбама, жалба и ту слабо помаже.

Трећи је узрок, што је изменом тач. 4 полиц. уредбе од 1853 год., која је учињена 23 Јула 1876 год. — Зб. 31 — дато полициским и општинским властима право, да могу и казне изрицати за читаву једну гомилу казнимих дела,

— иступе — изложених у чести III глава XXXII казненог закона. У тој маси одредаба налази се и § 359 чија трећа тачка гласи:

«Ко законе наредбе и поступке власти или појединих чиновника, усмено или писмено, или другим знацима опорочава и т. д. да се казни затвором до 30 дана.

На основу полициске уредбе и овога параграфа кривичног закона, полициске власти биле су и биће непрестано у стању, да осуде на затвор од 30 дана готово свакога за најмању реч или за најневинију критику рада ма које власти, а отуда, као што рекосмо, највеће зло данас и долази.

Четврти узрок личне несигурности код нас био је тај, што су владе могле на основу чл. 56 старог устава да прогласе ванредно стање готово у свако доба, па да издају тада по својој вољи нове законе, да образују преке судове, да у њима постављају за судије лица која хоће, да за преке судове прописују по своје нахођењу и потреби особени поступак, који ниуколико начелима науке ни духу времена не одговара, па за то не даје никаква јемства за личну безбедност, нити може давати. Примера о свему овоме имамо доста из наше најновије историје, а сматрамо за излишно да их овде наводимо.

Пети је узрок личне несигурности код нас, што велики број полициских органа нема довољно научне спреме.

Велика већина наших полициских чиновника није свршила правни факултет, но једва по неколико гимназија; а има их који нису ни толико школовани. Према таквој спреми њиховој није никакво чудо, што они често против своје воље греше, било то на штету личне слободе, било на штету саме правде и интереса друштва. Колико су и колико пута наши судови оптуженике које им је полициска власт спроводила, и који су по 1, 2, 3 или више месеци код ње под «ислеђењем» и у притвору лежали, одмах првог дана испод суђења пуштали, само за то, што нема казнимог дела. А колико је опет прилика бивало, да се

акта полиц. властима на „доследење” т. ј. тачнију истрагу, с примедбама враћају.

Познато је свакоме, који је у окружним судовима и најмање време пробавио, да су многи, *у ствари криви*, из недостатка доказа ослобођавани били само за то, што је последна власт *пропустила* да благовремено и како ваља саслуша потребна лица; да увиђај или сама или средством вештака на лицу места учини; или, ако је и то урадила, што за вештаке није узела таква лица, која у даној прилици, по спреми и занату своме, заиста вештаци могу да буду, већ је то на дохват учинила.

То су, по нашем мишлењу, *главни* узроци са којих лична безбедност код нас није огарантована.

На реду је да видимо и да покажемо, шта би ваљало учинити, да се у будуће боље ујемчи лична безбедност.

На првоме месту Устав земаљски треба да ујемчи држављанима њихову личну безбедност. Наречења Устава треба да су у опште јасна и опредељена, а особито у погледу на личну безбедност. Она треба да су тако написана да не дају повода двојаком тумачењу; па имајући у виду да се мењањем Устава не мењају и људи, него да исти чиновнички елеменат махом остаје и даље да отправља државне послове, у наш Устав требало би да уђу и таква опредељења односно личне безбедности која неби дозвољавала ни криво тумачење специјалних закона.

Нацрт новог Устава већ је израђен и публикован. Писати сад каква треба да буду у појединостима уставна наређења о личној безбедности — био би излишан посао; а упуштати се у критику тога нацрта, који има да усвоји и Велика Народна Скупштина не сачекавши резултат његове примене у пракци, — било би не умесно. Друга би ствар била да је израђен нацрт Устава и изложен критици на неколико месеци пре састанка Велике Народне Скупштине.

У осталом не да се порећи да су много слободоумнија опредељења новог Устава од оних у старом Уставу,

и да је у њему боље и јаче огарантована лична безбедност.

Најзад, у Уставу излажу се само општа начела, која се после детаљишу у дотичним специјалним законима. Тако, поред јемства за личну безбедност у Уставу, главно је да је она ујемчена и опредељењима кривичног поступка. Зато ћемо одмах да изнесемо у главном начела по којима би требало дотерати кривични поступак.

Ми држимо да би новим поступком требало најпре одузети од полицијских власти право *формалног* ислеђења казних дела, са којима је скопчано и право стављања у притвор, па га пренети на *среске иследне судије*, о којима ћемо мало ниже коју опширније рећи.¹⁾ Полицијским пак властима ваљало би ставити у дужност вршење судске полиције у кривичним делима, т. ј. старање и предузимање потребних мера да се казним дела не догађају, а кад се догоде у натач све опрезности, да буду дужне одмах и без одлагања истрагу да предузму; констатовање дела — *corpus delicti* — да изврше, учиниоца истог да пронађу, па да га одмах и притворе по *кратком* саслушању, учињеном пред два општинска одборника или иначе угледна грађанина, а у *случајевима злочина и престапа*; даље, да изврше нужни увиђај, саме, или средством вештака; сведоке да саслушају, оруђа којим је дело учињено да пронађу, да изврше претрес куће на начин који би поступак прописао а у *случајевима одвећ важним* и који никаква одлагања не трпе, а који би се у новом поступку морали тачно да *предвиде*. Једном речи, да учине све што буде нужно да се не изгубе трагови казног дела. О догодишем се делу, као и резултату свога рада, полицијске власти морале би најкраћим путем на пр. телеграфом или поштом најдаље у току од 72 часа да известе свог среског судију, па ако у току тога времена (72 часа) никакве наредбе од њега неби добили, да морају акта истраге са обвињеним, ако се овај буде налазио у њиховим рукама, иследном судији на даљи рад да спроведу.

¹⁾ Новим уставом тако је и наређено.

Ако би се увидело или доказало истрагом чињеном од стране полиц. власти, да је злочинство учињено с *предумишљајем* или из *користољубља* (на пр. крађе, разбојништва и т. д.), онда би ваљало оставити право полициским властима да кривца одмах и окују, *нарочито ако би се опасан за друге показао*. За злочинства учињена у афекту или нужној одбрани, *не би могли никога окивати*.

Тужбе за преступе који се казне по *приватној* тужби, интересована лица могла би предавати било полициским властима, било иследном судији непосредно; а у новом поступку ваљало би *тачно* означити преступе који ће се истраживати по званичној дужности, а који по тужби приватних лица, те да се избегну збрке које се сада често дешавају.

А да би се полициске власти у раду свом око истраге казних дела морале тачно придржавати ових прописа, и да не би кога противно закону слободе лишавале и у притвору га код себе више но што је одређено задржавале, ваљало би у кривичном закону прописати казну од 100—500 динара за чиновнике који у томе погреше, а у поновљеном случају, ако би се то десило код истог чиновника или званичника у размаку од шест месеци, казну од 200—1000 динара или затвор од 3—6 месеци, па и губитак службе. Тужбе за ове ствари против свију без разлике органа полициских који се истрагом буду бавили, дотична — интересована — лица подносила би непосредно и без одобрења министровог окр. односно варошком суду, у року од 30 дана од када се од *притвора полициског* ослободе, а суд би био дужан да узме најдаље у року од 15 дана од туженог изјаснење, акта да изиште и расмотри, да саслуша сведоке, ако их буде имало, и одмах одлуку своју да донесе. Ако пак дотично лице неби у остављеном му року изјаснење дало, или га неби његова претпостављена власт са осталим принадежећим актима у овом року послала, суд би морао одмах да изрече горњу казну над туженим или његовим старешином, до кога би

кривицу нашао. Разуме се да би задоцњење из узрока више силе — *vis major* — казну ову искључавало.

У оба ова случаја осуђени имали би право да се жале Апелационом Суду против пресуде првостепеног суда, а у року од 15 дана од пријема или саопштења пресуде. Приватни тужилац имао би такође право да се у горњем року жали, ако са изреченом казном неби задовољан био или ако би му суд тужбу одбацио.

Одлука Апелац. Суда морала би следовати у року од 30 дана најдаље, од пријема жалбе и дотичних акта.

И против одлуке Апелац. Суда обе стране могле би се жалити Касац. Суду, у напред означеном року.

Даље, у интересу личне безбедности било би нужно да се измене тач. 4 полиц. уредбе, да се за политичке иступе који су изложени у §-у 359 кривичн. закон. *одузме општинским и полицијским властима* право кажњавања, па га пренети на иследне судије, а да се у исто време и речени § 359 јасније и боље стилизира. Али право и дужност истраге ових дела ваљало би и даље оставити општинским и полиц. властима које би по свршеном ислеђењу акта с рефератом својим слале надлежном средском судији. За све пак остале иступе ваљало би и у будуће оставити овим властима право истраге и *кажњавања* по прописима који сада о томе постоје, но с тим додатком, да се против свију одлука ових власти осуђени и приватни тужиоци (где ових буде имало) могу да жале надлежном средском судији (или првостепеном суду, како се буде усвојило), па док овај своје решење о ствари не донесе, да се одлуке *не могу извршивати*. Ради тога полицијске и општинске власти морале би да издају написмено своје пресуде у сваком без разлике случају осуђеном или приватном тужиоцу, на њихов захтев; а рок за жалбу био би осам дана. Оволики рок остављамо из призрења на масу нашег становништва — сељаке, — да би за то време могли до адвоката доћи и од њих помоћи тражити. Изузетак од овога био би само за иступе тичуће се јавног поретка и сигурности, као на пр. у случајевима већих нереда, када

се искупљене масе света не би хтеле мирно на позив власти да разиђу, за све без разлике иступне крађе или покушаје истих, за лаке повреде учињене у свађи или иначе, за иступе санитетске природе, за иступе учињене односно саобраћајних средстава, за иступе слугу — покућара — и надничара спрема газде или иначе спрема људи угледнијега положаја, за иступе учињене од скитница, коцкара и уопште људи без *опредељеног и дозвољеног занимања*, за иступе односно ноћне тишине и реда, као и за све иступе које би странци учинили. Право жалбе среском судији (или окр. суду) ваљало би такође *и за све ове побројане иступе оставити осуђенима и приватн. тужиоцу, где овога буде.*

Полициске и општинске власти, за све без разлике иступне кривице, за које би кога притвориле, морале би да сврше истрагу најдаље у току од 72 часа од када су је започели, па решење — пресуду своју у истом року да донесу, и да је саопште осуђеном на потпис, а ако би осуђени био неписмен онда пред сведоцима. Осуђени *имао би право да се жали иследном судији (или окр. суду) у року од 8 дана*, а полициска или општинска власт морала би у току од 24 часа по пријему жалбе, да је спроведе са актима иследном судији или окр. суду, како *се већ буде усвојило и за боље нашло.*

Притвореници код општинских или полиц. власти имали би право да за писање жалбе адвокату к себи позову, ма и средством самих органа власти код којих су у притвору. На предату жалбу могли би реверс да траже, који да им се мора издати.

У кривичн. закону ваљало би одредити казне и за општинске власти које се баве истрагом и кажњавањем иступа, као што смо и за полициске казали, ако би противно горњим одредбама поступиле.

Ако општински часници, сви од председника па на ниже, не би били у стању да плате ову казну — новац — у року од десет дана од када осуда «извршеном» постане, имала би им се она заменити затвором, рачунајући сваки

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дан са пет динара. Ово би се морало у свакој осуди да каже.

Тужбе за ове случајеве интересована лица подносила би непосредно надлежном првостепеном суду, а у року од 30 дана најдаље, од када се притвора ослободе. Судови морали би по тужбама овим онако да поступе као што смо рекли и за тужбе против полиц. чиновника.

Осуђени, као и приватни тужилац, имали би и овде право да се жале против одлуке првостепенога суда Апелацијског суда, у року од 15 дана.

Односно кажњавања иступа држимо, да би за државну касу, као и за саму личну безбедност, много практичније и корисније било, кад би се за њих (иступе) у кривичн. закону место затвора махом одредиле повчане казни, које би се затвором замењивале само онда, ако осуђени неби био у стању да је положи у року од 10 дана од када је пресуда извршном постала. Ово би се морало у свакој пресуди означити.

Изузетак од овога били би иступи које учине скитнице, коцкари, странци, лумпачи који неред праве, као и иступне крађе.

Овде ћемо да обележимо делокруг иследног судије.

По нашем мишлењу требало би у сваком срезу и окружној вароши поставити указом краљевим по једног таквог судију, са потребним нижим персоналом. Београд би имао двојицу. Дужност ових судија односно кривичних ствари била би та, да одмах предузму *формално ислеђење* у случајевима злочинства или престопа, ако би се које од тих дела у месту становања њиховог извршило. Ако би они у томе због болести или нагомиланости послова спречени били, морали би одмах издати налог местној полицијској власти, да предузме истрагу, начином мало час означеним и у кратко је изврши. У случају пак одсуства ових судија из места њиховог становања, местне полицијске власти морале би претходну истрагу саме да предузму, па акта истраге да спроведу среском судији са кривцем, ако

се овај у рукама њиховим налазио буде, у напред означеном року (72 часа).

Кад се пак злочинство или преступ изврши ван места становања ових судија, они би били дужни да лично оду на лице места у сваком важнијем случају са својим деловођом и истрагу и ислеђење предузму. Потребу одласка на лице места требало би оставити среским судијама на слободну оцену и увиђавност њихову. Трошак иследног судије и овога деловође у овим приликама падао би на терет кривчев; а ако га овај не би имао откуд да измири онда на терет његове општине.

Иследне судије морале би да доврше свако ислеђење у року од 10 дана од када су га предузели, па одмах по ислеђењу да спроведу окривљеног са тужбом својом и актима ислеђења надлежном суду.

Иследне судије могле би оптуженог, у случајевима злочинства, а под условима који би се тачно прописали и предвидели, за време ислеђења да притворе и окују; а за преступе, који се казне са више од две године затвора, могле би доносити решења *о притвору*. За политичке пак кривице не би могли никога у притвор да стављају, већ би морали свакога на новчано јемство од 100—500 динара пуштати да се из слободе брани. Изузетак би био за завере против државе и живота владаоачевог или чланова његовог дома, као и за увреде владоаца или чланова његовог дома.

Иследне судије, као што смо раније напоменули, били би касациона власт за пресуде општинских и полицијских власти које су изречене по иступним кривицама и морали би да расмотре дело у року од 24 часа од пријема акта и жалбе, ако се жалилац *у притвору код дотичне власти налази* па да га врате са одлуком својом власти која им је дело и послала.

Зарад брзог и тачног ислеђења иследне судије стајали би у непосредној преписци са свима општинским и полицијским властима свога и ма кога другог среза, а ове

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

би морале најкраћим и најбржим путем наредбе њихове безусловно да извршују.

За сваку неуредност или небрежљивост у овом обзиру од стране општинских или полицајских власти, ваљало би законом (кривичним поступком) дати право иследним судијама, да могу изрицати над дотичним чиновницима или званичницима, до кога се кривица нађе, новчану казну од 50 до 200 динара у корист државне касе; а ако ову казну не би могли општински званичници да положи у року од 10 дана од када решење иследног судије извршним постане, онда би се повчана казна заменила затвором, што би се морало и у решењу назначити, и то рачунећи по 5 динара 1 дан затвора.

Исто тако ове судије могли би да кажњавају и лица која им не би дошла по примљеном позиву и на време само што би за ове казна била мања, од 20—50 динара или затвором до 5 дана.

У једном и другом случају имали би осуђени право да се жале против решења иследног судије окружном суду; у року од 8 дана од пријема или саопштења решења, а одлука суда била би *извршна*.

Поред ове казне иследне судије могли би издавати и логе подручним општинским и полицајским властима, да им спроведу стражарно потребна лица ако на позив и на време неби дошла.

На основу формалног ислеђења иследне судије могли би сва потребна лица, на пр. приватног тужиоца, сведоке и вештаке да испитују и да их на њихове исказе заклињу што би имало вредност као да је то и сам суд учинио; али би они морали то да чине у присуству два грађанина од којих би једног одредно сам окривљени а другог иследни судија, или местна општина.

Окривљени имао би права на свачију сведоцбу примедбе да чини, а тако исто да захтева да се сведоци и вештаци и на претрес позову, како би првостепени суд имао прилике да њихове сведоцбе, и ако су под заклетвом учињене, по свом нахођењу оцени и веру им поклони.

Иследне судије имали би право да чине претрес по кућама, али само у случајевима кривичним поступком предвиђеним и начином њиме прописаним. (Ово би се морало детаљно да предвиди и означи у кривичном поступку.)

По свршеном ислеђењу иследне судије морали би, у размаку од 48 часова, акта истраге са обвињеним, ако би се овај у рукама њиховим налазио, заједно са тужбом својом, да спроведу окружном односно варошком суду.

За сваку противну радњу или поступак интересовано лице имало би права да тужи иследног судију непосредно Апелационом Суду, а овај би морао у року од 3 дана од пријема тужбе да је пошаље туженоме, да на њу даде своје изјашнење у року од осам дана од пријема, и да уз то изјашнење, у истом року, и дотична акта пошаље. Ако се акта неби налазила код иследног судије него код окружног или другог суда, тужени би уз пошљај свога изјашнења морао о томе да извести Апелациони Суд, чија би дужност у томе случају била, да акта што пре добави.

Ако би Апелациони Суд према жалби нашао, да је тужени поступио противно законским прописима, могао би га казнити од 100—500 динара у корист државне касе, а у поновљеном случају и до 1000 динара, ако би се то десило у размаку од 6 месеци.

У случају кад би иследни судија због болести био спречен 15 дана да врши своју дужност, морао би о томе најкраћим путем да извести министра правде, који би тада другог судију из оближњих судова одредио да га за време болести заступа.

Иследни судија као државни тужилац могао би у сваком *важнијем* случају на претрес лично да иде, ради чега суд би морао увек позив да му шаље. Ако би он из ма каквог узрока био спречен на претрес да дође, онда би морао о томе на време да извести председника дотичног суда, који би онда морао да одреди или секретара судског или једног од *најспособнијих* писара правника да га заступа.

По навршетку сваке две до три године требало би среске судије премештати из места у место.

У интересу личне безбедности морало би се у новом кривичном поступку да пропише и то, да првостепени судови морају по тужбама приватних лица, а у роковима које смо већ раније означили, да изишту поред изјашнења од тужених и потребна акта, па по расмотрењу свега одмах своју одлуку да донесу. Исто тако да морају одмах по пријему да расмотре акта истраге и тужбу последног судије и да донесу најдаље у року од 24 часа решење своје о стављању или нестављању под суд и у притвор, где има места притвору, па то решење да саопште оптуженоме на потпис.

Новим поступком ваљало би да се пропише, да првостепени судови не могу до претреса никога стављати у притвор за преступе који се казне до две године затвора, сем престапа уз користољубља учињени; а оптужене за преступе који се казне са више од две године затвора, да морају пуштати да се до претреса бране из слободе на лично или новчано јемство. За политичке преступе вредило би и овде оно што смо о њима раније казали.

За злочинства која су извршена у афекту, пужној одбрани или случајно, првостепени судови морали би такође на лично јемство дозволити оптуженоме да се из слободе брани.

Поред наведеног требало би кривичним поступком узаконити и да претрес — суђење — мора бити најдаље у року од 21 дана, *од када се окривљени у притвору судском налази*. Првостепени судови морали би по изјављеним незадовољствима или жалбама на њихова решења или пресуде, а у року од три дана најдаље, сва акта са жалбом већем — надлежном — суду да пошаљу. Ако би већи судови вратили дело с примедбама или противном пресудом, прво степени судови морали би тако без икаквог одлагања у свему да поступе. Ако би се по примедбама имало накнадно дослеђење да чини, нижи судови морали би да га изврше у року од 10 дана најдаље, *ако се окривљени у притвору њиховом налази*. У оваким приликама

ако би се имали сведоци или вештаци да саслушавају, суд би морао да их позове најкраћим (телеграфским) путем, преко њихове најближе власти.

За сваки противан рад или оклевање у овом обзиру, интересовано лице имало би права да тужи Апелационом Суду председника суда, или заступника његовог. Апелациони Суд тражио би по овакој тужби уз пошиљај дотичних акта и изјашнење туженог, па би према томе одлуку своју доносио. Казна у овим случајима за председника или његовог заменика била би први пут и за мању грешку укор, а у другом случају новчана од 100—500 динара, која би се у кривичн. закону или у закону о судијама имала да пропише.

За тачност и брзину рада требало би поступком дати право председнику првостепеног суда, да може за сваки немар или оклевање у вршењу налога судских кажњавати полициске чиновнике и општинске часнике новчано од 50—100 динара, па ако осуђени општински часници не би могли да положи новац у року од 10 дана од када решење о казни извршним постане, онда би се казна заменила затвором од 10—30 дана, што би се и у решењу морало да означи.

Осуђени полициски чиновници или општински часници имали би право да се против ових осуда жале Апелационом Суду у року од осам дана од пријема решења, и решење овога било би извршно.

Остаје нам још да изложимо наше мишљење о «мешовитим комисијама» о којима је реч у §-у 49 зак. о чиновницима траћанског реда.

Наше мишљење о њима ово је: да се оне и у будуће морају задржати, јер то захтева природа ствари којима су намењене. Али би и за њих ваљало прописати, да се и оне морају у раду своје у свему придржавати одредаба општег кривичног поступка. Тако на пр. решења своја о притвору морале би претходно и на писмено да доносе, па дотичноме да га издаду у препису онога часа кад га слободе лише. Притворени имао би право да позове к себи

адвокате ради саветовања и писања жалбе. Жалбу на решење о притвору могао би да изјави у року од осам дана од примљеног решења. С тога би се дан и час предаје решења морао тачно да означи, а тако исто и пријема жалбе. На изјављену жалбу морао би се жалиоцу, на његов захтев, и реверс да изда.

Комисије ове морале би ислеђење своје да сврше најдаље у року од 21 дана, од када су дотично лице притвориле. Затим би морале одмах да пошљу сва акта ислеђења надлежном министру, чија би дужност била да нареди државном правобраниоцу да поднесе тужбу надлежном суду са актима у року од осам дана најдаље. По пријему ове тужбе судови би имали да поступе онако као што смо напред казали за све у опште тужбе.

* * *

Завршујући ову нашу расправу, ми опет напомињемо да смо изложили само у главном начела по којима би требало изградити нов кривични поступак, разумемо његове прописе у погледу на личну безбедност држављана, јер када би писали опширније и у појединостима о кривичном поступку далеко би се одмакли од предмета наше студије.

О закон о чиновницима грађанског реда као и закона о печатњи нисмо се ни дотакли, што су то специјални закони који регулишу права и дужности појединих стажеа, а предмет наше студије била је лична безбедност држављана у опште са њеним историским развићем.

Другом приликом, и ако се будемо налазили у повољнијим околностима, ми ћемо бити слободни да опширније разрадимо ову нашу тему.

ИЗ СУДНИЦЕ

XXIX

Опет примена и тумачење § 383 грађан. судс. поступка

(ОДЛУКА ОДЕЉЕЊА КАСАЦИОНОГ СУДА)

Изасланик Господина Министра Унутрашњих дела за преглед и склапање рачуна општинских, тражио је код Суда окр. Алексиначког забрану и прибелешку на имање Ђорђа Н. бившег председника општинског, а за обезбеду 1726 динара што Ђорђе као одговорни рачунопологач и наредбодавац има да накнади општини за упропаћени прирез, и Суд му је то његово тражење уважио на основу § 383 грађ. пост.

Али по жалби Ђорђевој Касациони Суд у трећем свом одељењу поништио је решење окружног суда којим је одобрена забрана и прибелешка са ових разлога: »Суд Алексиначки доносећи решење о траженом осигурању, није се обзирао на §§ 24, 25 и 56 Устројства Главне Контроле који се помињу у § 383 грађ. судс. пост. јер по овим законским прописима Главна Контрола односно њен изасланик при тражењу обезбеђења на имање рачунопологача или наредбодавца (према § 84 реч. устр.) мора да у тражном акту наведе као основ »недостатак» са којим је која каса оштећена, а који се недостатци по духу горњих законских прописа, ваља да оснивају на прегледу књига, рачуна или бележака рачунопологача или наредбодавца кога надлештва.

Из акта изасланика Г. Министра Унутрашњих дела о траженом осигурању само је просто и без икаквих доказа наведено да по прегледу рачуна Н. општине за 1884-85 год. има недостатка у 1726 динара у прирезу од народа више покупљеног а мање предатог, али се не показује по прегледу којих је књига рачуна или бележака жалиоца Ђорђа као бив. председника општинског горња сума и у име каквог приреза покупљеног; нити се подноси препис прегледа реченог изасланика, из кога би се то увидело, са чега је Суд погрешно сматрао да је испуњен пропис § 377 грађ. пост.»

Ова примена и тумачење § 383 грађ. пост. има везе са оном применом и тумачењем овога §-а што је изишло у бр. 20 Бранича.

САОПШТИО

Мита Стојковић

СУДИЈА

XXX

Како се има разумети § 12 зак. о пост. судс. у крив. делима

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Државни правобранилац тужио је Суду окр. Крајинског г. О. А. пешадиског поручика и тражио је, да накнади државној каси 4837·88 динара штете са 6% год. инт. од 18 Октобра ове године као дана тужбе до наплате, која је штета држави причињена тиме, што је каса војне неготинске болнице обијена и оволнка сума из ње однесена, а за ту штету тужени је за то одговоран што је са поменутом касом руковао, а није хтео поставити стражу да је чува нити је касу утврдио и затворио како ваља.

Да је тужени грађански одговоран за ову штету поднео је у овереном препису пресуду војног суда којом је констатовано његово небрежење и одговорност.

Заступник туженога навео је, да се поменута пресуда војног суда не може никако узети као доказ о постојању одговорности туженога, за то, што је извиђајем одређене комисије на лицу места констатовано, да је каса украђена и обијена, новац из ње извађен и однесен, па према томе овде може бити питање само о томе: ко је крађу извршио?

Навео је, даље, да нема никаквих доказа противу туженога да је он крив што се крађа догодила, као и да нема доказа његовог крајњег небрежења — § 819 грађ. законика — као узрока овој штети јер вели, не стоји навод државног правобраниоца, да пред болницом није било шиљбока. Шиљбок је био, а то тврди и сам комисијски увиђај, а унутра у болници и не поставља се по правилу шиљбок, по што по ходницима и собама болничким има дежурних који на смену по целе ноћи обилазе болеснике; а што је најглавније, лопов није ни ушао на врата већ кроз прозор канцеларије која је постојала до цајгхауза, где је каса смештена била, што се све тврди комисијским увиђајем. Дакле, крађа је извршена уласком кроз прозор а не кроз врата, а тужени те ноћи кад је каса и новац украђен, није долазио у болницу нити се то трагањем изнело. А да је тужени заиста касу затворио био, тврди се тиме, што је нађен обијен катанац, а нађена је и гвоздена полуга којом је ово од лопова извршено. Најзад навео је, да се не може за никакво његово небрежење узети ни то, што је новац из начелства примао па по другом слао, а он га после примао и у касу оставио, јер по правилу официр не сме ништа носити, па ни он није смео нити могао сам новац носити; а ово је учинио има-

јући вере у каплару од кога никакве штете није било; дакле, овај узрок није до њега него до више власти која му није набавила Вертхајмову касу већ му била дала касу сандучару која је несигурна. Према томе тражио је, да се држава одбије од тражења.

По извиђају дела првостепени суд нашао је:

„Да је пресудом војног суда констатовано, да се ова крађа болничке касе догодила услед рђаве управе и крајњег небрежења туженог, јер се том пресудом тврди, да је ислеђењем доказано: да тужени браву касе није кључем затворио, већ само катанцем, да касу није заштрафио и за патос утврдио, и да није поставио стражу за чување, а то је требао учинити нарочито у време крађе, када је око болнице држан вапшар, на коме има свакојака света, што се све доказује и признањем туженога — § 180 грађ. судс. пост. — као што је доказано поменутом пресудом и признањем туженог и то, да је у очи покрађе 2603·75 дин. после подне примио из ово-околног начелства за болницу, и да их је дао каплару да их однесе у болницу, који је, вели, опет тај новац предао нареднику, а он — тужени — остао и даље у начелству, и тек после неког времена пошто се вратио и неверив се и небројав донесени новац у касу га оставио, што је све доказ крајњег небрежења и лакоумља туженога у руковању са државном имовином.

А из овога наведеног јасно је, да је само са тога узрока каса болничка украђена и држава спорном сумом новаца оштећена.

За ову штету која износи 4837·88 динара тужени има се по §§ 800, 808 и 818 грађ. закона на плаћање осудити, као и на 6% ингереса на ову суму од дана тужбе до наплате, — § 602 истог закона — и да плати и трошкове парничне и таксе.“

По незадовољству заступника туженог Апелациони Суд нађе: „да је првостепени суд погрешно што је у 3 тачки своје пресуде узео за доказ *пресуду војног суда*, којом се, вели, тврди, да је ислеђењем доказано крајње небрежење туженога услед кога је каса болничка покрађена и држава тиме оштећена са 4837·88 динара, а које се небрежење састоји у томе:

1, што тужени браву касе није и кључем затворио, него само катанцем;

2, што касу није заштрафио и за патос утврдио;

3, што није поставио стражу за чување касе; и

4, што је тога дана после подне у очи покрађе болничке касе 2603·75 динара примио од начелства окружног за болницу, па овај новац предао каплару болничком да га он однесе у болницу, а каплар је опет овај новац предао нареднику, а он — тужени — остао у начелству и тек после неког времена по што се вратио овај новац узео и у касу оставио, не уверив се и не бројав исти новац да ли је потпун или не и колико не достаје.

Ова четири побројана разлога војног суда на основу којих је првостепени суд и донео своју одлуку, а којима се констатује крајње небрежење туженога, не постоје нити су ма' чиме доказани, тако:

Разлог горе изложен у тач. под I не доказује се, јер тужени у одговорима својим нити признаје да јесте ни да није браву касе кључем затворио, него вели, не опомиње се ни да ли јесте ни да ли није, а тврди, да катанцем јесте исту затворио; а вештачком пак оценом не доказује се, да није и кључем затворио, него само се том вештачком оценом вели, да ако није брава и кључем затворена, лопови, обив само катанац, не би могли капак од касе отворити и покрађу извршити, јер га дванаест брава затварају, а и ако је брава била кључем затворена, да су је лопови отворили удешеним кључем; дакле, није искључена могућност, да ако је каса била и кључем затворена, лопови не би је могли на никакав начин разбити и отворити, те да би се према томе могло приписати туженоме у небрежење што касу није и кључем затворио, кад би се ово последње доказало.

Разлог напред изложени у тач. 2 што касу није заштрафио и за патос утврдио, не може му се такође у небрежење приписати, једино са тога, што је услед фарбања патоса каса одшрафована, а друго што је била у цајгхаузу из кога се иде у канцеларију, а врата од канцеларије да су била затворена, дакле, да није била остављена у соби сасвим отвореној и у кући где никога није било, (него да је у кући било дежурних служитеља и болничара,) те да би било могуће лоповима лако до касе доћи и покрађу извршити.

Тако исто не стоји ни онај разлог напред изложен у 3 тач. као да има до туженог небрежења и у томе, што стражу није поставио, кад на против ислеђењем а имено испитаним сведоцима доказује се, да је те ноћи, када је каса украђена, било страже и на доњем и на горњем боју, као и свагда, и да лопови нису ову крађу извршили изнутра, него с поља болнице кроз прозор, и кад се доказује, да је страже било а да се никад није нарочито постављала код касе да је чува, онда ни у томе случају не може бити никаквог небрежења до туженог.

На послетку не може бити небрежења туженог гореизложеног у тач. 4 за то, што је он примив од начелства оних 2603.75 динара предао каплару те их овај однео у болницу и предао нареднику, а овај опет предао туженоме, кад се не доказује да је овај новац про неверио или каплар или наредник, у коме случају кад би било, онда би тужени имао новац само накнадити држави, за то, што са новцем није одмах дошао у болницу и у касу га оставио.

Кад се из свега побројаног види, да у радњи оптуженог нема никаквог небрежења, и кад се на против комисијским извиђајем и напред именованом вештачком оценом доказује, да је каса из цајгхауза,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

где је била смештена, кроз прозор канцеларије туженога украдена и однесена у поток иза болнице, и тамо са ње катанац са резом обијен и новац из ње покрађен, онда не може до туженога бити никакве одговорности а још мање небрежења, које се по § 819 грађ. закона тражи, те да тужени буде одговоран држави за тражену накнаду, и за то се држава од овог тражења као неумесног и недоказаног има по § 178 грађ. пост. одбити, — па тако у II свом одељењу 13 Маја ове године Бр. 275 и пресуди.

По жалби државног правобраниоца Касациони Суд у своме III одељењу 16 Августа ове год. Бр. 2530 нађе да пресуда Апелационог Суда не одговара закону: »јер кад је пресудом војног суда пред којим је оптуженик одговарао по кривичном делу — утаји — по § 187 грађ. судс. пост. доказано крајње небрежење оптуженога у руковању са касом и покрађеним новцима, па шта више том пресудом чак и сумња за саму кривицу остала на туженоме: онда се у грађанском спору не може изнова доказивати према последњем одељку § 12 крив. судс. поступка, него му је надлежало, да овај спор на основу постојећих доказа суди према тач. 2 и 3 § 304 и тач. 5 и 7 § 305 грађ. судс. пост. не чинећи никакве претпоставке своје пошто је по § 179 реч. поступка само законска претпоставка дозвољена, а не одлука.

Па пошто је ова пресуда изречена противно овим законским прописима, то је иста невредећа.«

Али Апелациони Суд не прими ове примедбе са ових против-разлога:

«Мишљење Касационог Суда, да је у случају, када оштећени накнаду штете произишавшу из кривичног дела тражи особеном грађанском парницом — кривична пресуда, којом је каква околност доказана, обавезна за судећег судију односно те доказане околности, и да се противно њој не сме доказивати, нема ослонаца ни у једном наређењу законском, па ни у § 12 крив. поступка на коме Касациони Суд своје горње мишљење оснива.

По самом наређењу § 12 крив. поступка грађански судија није обавезан за кривичну пресуду, јер се у њему не каже, да се неће смети изнова доказивати она околност која је кривичном пресудом доказана, и да је кривична пресуда односно те доказане околности обавезана за судећег судију.

Једно са наведеног, а друго што у грађанској парници по тач. 2 § 297 крив. поступка судији не служи за мерило ослобођавајућа кривична пресуда, Апелациони Суд мишљења је: да се може не само поново доказивати околност кривичном пресудом доказана, него се против ње и противдокази износити могу. Ово мишљење Апелационог Суда није противно ни наређењу § 179 грађ. пост. јер кад би се узело онако, као што Касациони Суд узима, изишло би то да кри-

вични суд оцењује доказе и небрежења, а грађански суд по њима само пресуду да изриче, што по § 305 пост. грађ. не сме бити.“

Касациони Суд у својој општој седници 3 Новембра ове год. Бр. 3967 нађе: да су примедбе III одељења Касационог Суда закону саобразне, а противразлози Апелац. Суда да не стоје.

XXXI

Може ли се и незванично лице за упропашћење званичних акта казнити по § 111 крив. закона кад то учини у друштву са званичним лицем?

(ОДЛУКА ОПШТЕ СЕДНИЦЕ КАСАЦИОНОГ СУДА)

Живојин П. као практикант Крагујевачког Суда и Обрад Н. тежак, буду оптужени истоме Крагујевачкоме Суду за три извршена и једно покушано дело упропашћења званичних акта и исправа.

По свршеном извиђају и на главноме претресу Суд Крагујевачки нађе: да постоје четири самостална кажљива дела: упропашћење званичних акта и писмених исправа и једно као покушано. Даље, да су сва дела кажљива по § 111 крив. закона у вези са § 41 и 42 истог закона. Да се Живојину као главноме кривцу за два извршена и једно покушано дело казна има одмерити по § 69 крив. закона што је у стицају и по § 44 истог закона за оно у покушају, а за четврто дело да нема довољно доказа.

А за Обрада нађе суд: да је он саучесник Живојинов у једноме делу упропашћења званичних акта и према томе, да се и он има казнити по наведеноме § 111 у вези са § 46 и 47 крив. закона — па за то и пресуди: да се Живојин казни за два извршена и једно покушано дело упропашћења зв. акта са шест година робије у лаком окову, а за четврто дело да се ослободи из недостатка доказа. А оптужени Обрад као саучесник у једноме делу упропашћења званичних акта да се казни са две године и шест месеца робије у лаком окову.

Против ове пресуде првостепенога суда изјаве незадовољство Апелационом Суду и државни тужилац и оба оптужена. И Апелациони Суд у своме I одељењу 5 Септембра ове год. Бр. 1329 по размотрењу акта, нађе, да је оптуженоме Живојину према каквоћи дела блага казна досуђена, па се за то на основу § 39 и 40 крив. зак. има на строжију казну осудити. Даље, да кривица оптуженога Обрада долази

под одредбу § 104 под в. крив. закона а не под одредбу § 111 истог закона, јер оптужени Обрад није никакво званично лице нити су му као таквоме поништена акта по служби његовој поверена, што је све нужно за квалификацију дела казнимог по § 111 крив. зак. већ као приватна личност којој акта нису поверена била, па да је према тако изложеној квалификацији дела оптужени Обрад на строгу казну осуђен, која му се на основу § 39 и 40 крив. закона има ублажити, и тако према наведеноме преиначив пресуду првога суда пресуди: да се Живојин казни са осам година робије у лакој окову, а оптужени Обрад као саучесник са десет месеца затвора.

По жалби оптуженога Обрада и државног тужиоца дело дође Касационом Суду. И Касациони Суд у своме I одељењу 21 Октобра ове год. Бр. 3808 по размотрењу акта нађе: да ова пресуда Апелационог Суда не одговара закону у томе, што се према оптуженом Обраду дело упропашћења званичн. акта погрешно подводи под пропис § 104 под в. крив. закона и ако Обрад није никакво званично лице већ само приватно лице, што би било само у том случају, кад би Обрад био главни кривац. Али по што је овде главни кривац оптужени Живојин као званичник, а према њему потпада дело под пропис § 111 крив. зак. то се онда само *стoга* има ово дело подвести под исти пропис законски и према оптуженом Обраду као његовом саучеснику, — па за то позове Апелациони Суд да по овоме и поступи.

Апелациони Суд не прими ове примедбе са ових противразлога:

»По мишљењу, вели се, Апелационог Суда само при једнаким личним односима учиниоца и саучесника ка предмету на коме је или ка лицу, према коме је какво кривично дело извршено, узима се да је и за саучесника онакво исто дело, како се и за учиниоца — главног кривца — појављује, другим речима: оба ова кривца казне се по једном истом законском пропису. При неједнаким личним односима учиниоца и саучесника према предмету и лицу, лични односи учиниоца — главног кривца — стварају дело само за учиниоца, а лични односи саучесника стварају дело само за саучесника.

Према овоме кад би не чиновник са чиновником извршио поништај званичних акта, па ма не чиновник био главни извршилац, или само саучесник, као што је овај конкретни случај, за чиновника би ово дело поништаја акта званичних потпадало под одредбу § 111, а за не чиновника под одредбу § 104 в. кривичног закона; или, ако би син убио оца па би га други, који према убијеноме не стоји ни у каквом односу сродства, помагао у извршењу дела оцеубиства, према сину, па ма он био или главни кривац или само саучесник, због не-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

товог личног односа према своме оцу, постојало би дело оцеубиства, а према оном другом — несродном, постојало би дело убиства човека.

Да лични односи појединих криваца или саучесника према предмету и лицу не могу стварати исто дело према осталим кривцима, или саучесницима, који са првима не стоје у истим односима према предмету и лицу, Апелациони Суд налази ослонаца за ово своје мишљење и у наређењу § 52 крив. зак. «

Касациони Суд у својој општој седници 16 Новембра ове год. Бр. 4075 нађе, да према закону не стоје примедбе I одељења Касац. Суда но да стоје горњи противразлози Апелационог Суда, па за то пресуду Апелаци. Суда огласи за снажну а жалбе оптуженог Обрада и државног тужиоца одбаци.

ОАОПШТИО

М. Дамјановић

ПРАВОВАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

Г. Петар М. Вукићевић, судски писар, полагао је правоваступнички испит 4 ов. мес. и на испиту добио је да реши овај

Правни задатак

Пок. Борђе завештао је овако :

Златан сахат да наследи његов брат Драгутин.

Све остало имање да наследе по пола : његов син Милош и фонд великошколаца.

Син Милош тражи да се то завештање поништи, јер је тиме, што је сахат из целине издвојен, његова половина од целине смањена и тако закони део окрњен.

Драгутин не признаје то окрњење, јер је тестатор имао право да њему остави легат, а остатак да према закону о наслеђу распореди. Ако је Милошу окрњен закони део, нека му га допуни фонд.

И фонд се брани тако, да закони део није окрњен, јер је тестатор оставио половину своме сину, а и њему ништа више но половину од онога што је остало по одбитку сахата.

Обојица, дакле, траже да се тужилац одбије. Сад треба да се пресуди :

Да ли је овде закони део окрњен?

Ако јесте, ко ће од тужених да га допуни : да ли легатар Драгутин или фонд, или обоје ?»

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Г. Вукићевић решио је задатак овако :

»Да би се видело да ли је закони део сина Милоша окрњен према § 477 грађ. законика морају се најпре оценити сви делови завештани т. ј. Драгутина, Милоша и фонда.

Ако се сада нађе да део Милошу износи мање од половине целокупне вредности, онда је закони део његов окрњен.

На случај тај да је његов закони део окрњен, онда судим на основу §§ 565 и 480 грађ. законика и § 24 с погледом на § 487 истог законика : да су обојица т. ј. и легатар Драгутин и фонд дужни да сразмерно својим деловима допуне закони део Милошу.

П. Вукићевић »

Испитна комисија донела је закључак : да је г. Вукићевић у опште узевши добро положио правозаступнички испит.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Le suffrage universel et le régime parlementaire, par Paul Laffitte. Paris 1888 Librairie Hachette et Cie. p. V, 254. Prix : 2.75 frs.

Читаоцима овога листа без сумње биће познато, да је од краткога времена питање о ревизији устава и у Француској постало дневно питање. Покрет духова произведен постанком једне нове политичке партије у Француској, националне партије, ширио се све више, док није у последње време допро и до владиних кругова. *Дисолуција парламента и ревизија устава*, то је девиза ђенерала Буланжера, који је данас на челу те партије. Колико ова његова девиза одговара правоме стању ствари и стварним потребама земље, ми не ћемо оцењивати; али видимо само то, да се од прилике пре два месеца и сам кабинет решио, да ради у правцу ревизије. Нама су за сада још непознати резултати тога рада, али ми само констатујемо предузете кораке.

У исто време видимо да у Паризу излази из штампе и једно делце којег наслов исписасмо горе и које смо ради приказати читаоцима »Бранича.« Писац дела г. Лафит добро је познат људима који се баве питањима јавнога права. Његово раније дело : *Le paradoxe de l'Egalité* наградила је и сама француска Академија, те је тиме освештала његову компетенцију у питањима ове врсте.

Као ватрен патриота и демократа, писац се нашао побуђен, да изнесе своје мишљење у овоме моменту, када је поведена реч о ревизији основнога закона. Убеђен бранилац парламентарнога режима, он се труди, да својим саветима укаже на узроке са којих је тај систем владе могао стећи доста својих противника. Њему је главна цел да докаже: да парламентарни режим може да се слаже са општим правом гласања, али да та хармонија треба да почива на тврдој основи од ове коју сада има, т. ј. да почива на правичнијем и рационалнијем изборном систему, који са општим правом бирања чини услов *sine qua non* праве парламентарне владе.

Његово је дело подељено на три дела: у првоме говори се о саставним елементима и раду парламентарне већине, и то већине коју даје данашњи опште усвојени изборни систем; у другоме о томе, на који начин треба створити већину у нар. представништву, па да она буде одиста израз већине бирача, и у трећем о начину на који би се могла увести стабилност у раду парламента.

У развијању свога мишљења о означеним темама, писац више мање додирује и друга спореднија питања, која бар посредно утичу на правилно решење главнога питања, које се провлачи с једнога на други крај дела, а то је питање: који су услови нужни за правилан и успешан рад парламента у демократским државама?

* * *

Писац полази од идеје: да је представнички систем за демократске државе најбољи облик. Али и овде се не треба варати. И у демократији као год и у аристократији има извесна доза корупције, која, ако се на време не опази, поткопава и сам принцип система. Непотпуно изведен представнички систем, онако како га изводе по данашњем општем изборном систему, може у демократским државама одвести тиранији бројне већине. У такоме случају сам принцип представничке владе не помаже ништа, јер не може функционисати у потребноме правцу. „Незгодне стране демократије су, вели он, у томе, што се у установе увлачи нестабилност; што се политичке традиције жртвују интересу једнога момента; што се правила мудре администрације губе усљед вечитог мењања чиновника; што се ниво скупштина све ниже спушта, и што најспособније људе у свакоме погледу видимо удаљене од јавних послова.“ На место способних људи долази извесна класа, којој је политика постала главно занимање, а која нема за то никакве спреме. Способност ових људи састоји се само у томе, да добију половину гласова и један више, док у самој ствари они су врло лаки и излазе на политичку арену од прилике онако као што су у староме веку излазили поједини на трке у што лакшем оделу, да би могли трчати што дуже.

Немарност грађана за јавне ствари, коју данашњи изборни систем по-тенцира, постаје за такве људе најдрагоценије средство за успех.

Ток и решавање јавних послова у демократским државама зависи много од тога, какав појам имају грађани о ономе што се зове општи интерес. Ако они држе, да је општи интерес скуп интереса поједи-наца, и да је према томе интерес већег броја индивидуа у исти мах и општи интерес, онда се иде право у погрешку. У питањима од општега значаја треба имати у виду и интересе будућих нараштаја, јер једна генерација је само један моменат у историји једнога народа, и њој је нужно да при решењу о томе: да ли је једна мера или закон добра или рђава, предвиди и најудаљеније последице те мере или тога закона. Отуда није чудо што у скупштинама, у којима прео-влађује тако гледиште о општем интересу, један представник какве индустријске вароши тражи, да се у економној политици усвоји начело заштите, док други, који представља какав трговачки центар, вођује за начело слободе у трговини. Партикуларни интереси, дакле, сметају им, да се уздигну до потребне висине са које им је нужно посматрати општи интерес и одређивати правац оној националној политици која је за земљу најкориснија.

Тај партикуларизам у погледу интереса даје непријатну форму и самоме принципу општега активнога изборнога права, који опет здружен са рђавим изборним системом даје повода да се стварају поједине политичке групе, без дубљих политичких принципа, а којима је девиза сам њихов интерес. Према захтеву тога интереса, а често са свим без обзира на општи интерес у правоме смислу те речи, ствара се у самоме парламенту овака или онака комбинација груписаних сила и тиме осујећава онај континуитет који је неопходно нужен за извођење појединих мера и озбиљних рефорама. Отуда настаје оно често мењање министарског кабинета, од којег Француска пати од ово неко-лико година, и које фактички смета доброј управи земљом. „Те промене кабинета и нестабилност, вели писац, јесу смртни удар традиционал-ној политици и извођењу идеја, које су саме по себи од неоспорне користи по целу земљу.“

Писац узима за пример две гране државне управе, земаљску спољну политику и војну управу, и најпростијим и најјаснијим начином доказује како нестабилност и прекид у раду на тим гранама осујећавају унапређење виталних интереса народа. Говорећи како у опште при тим менама од последника не може се с правом тражити да у свему иде стопама својега предходника, и како се често започето дело руши и уназађава, он показује не баш хладнокрвно на Немачку, па вели: зар би Немачка доживела Садову и Седан, да су Бисмарк и Молтке морали сваког часа напуштати своје радове и ови прелазили из једне руке у другу?

Још једна мана данашњих већина у томе је, вели писац, што оне теже да сву власт концентришу у својој руци. Оне се не задовољавају само издавањем закона и контролом над управом земље, већ траже да саме и управљају. Та је тежња са свим неоправдача и неумесна, јер је противна и ономе мудроме принципу освештаном у францускоме уставу од VIII год. који гласи: *agir est le fait d'un seul, délibérer est le fait de plusieurs*. Сваким другим радом ишло би се на супрот резултатима мудро изведене деобе власти. Кавур је могао ујединити Италију само по томе што није било више но само једног Кавура.

Скупштине су способне само за дискусију и вотирање; оне су неспособне за администрацију. Писац, и ако не баш са пуно разлога, наводи за пример трговачка друштва, где се управа поверава нарочитим лицима а не скупштини акционара.

Администрација захтева техничку спрему и што дубљу компетенцију, а баш тога често у скупштини нема. Она захтева тишину, хладноћу и прибраност; она се не слаже са многим формалностима, док у скупштинским дебатама то су ствари мало познате. Најзад и сам принцип одговорности захтева, да управом рукују појединци а не какво сложено тело, јер одговорност коју сноси само један далеко је тежи терет но она коју деле неколико стотина чланова, и која услед те деобе постаје тако лака, да се њоме могу играти.

За добру управу нужна је одговорност и самосталност у раду. Сваки шеф једне гране стара се, да се, што му је више могуће, окружи способним људима, али у томе га треба оставити сасвим независног. Парламенат може одређивати само у принципу правац рада, али извођење треба оставити самоме шефу. —

После ових општих појмова писац прелази у другоме делу на поједине услове, који служе за базис правилности рада парламентарне владе. Осуђујући са свим данашњи изборни систем, по коме је половина бирача и један више све и сва, а половина мање један ништа, он указује на узроке са којих долази оно неправилно функционисање парламента. »Са системом који даје већини све а мањини ништа бирачко тело образује једну колебљиву масу без кохезије и сталнога правца, масу која једног дана иде даље но што би и сама хтела, а која се сутра дан трза на један пут назад. Та је маса просто плен политичара, којима је политика постала обично занимање.« Отуда не треба се ни чудити што мањина напада на све и критикује све што је учињено не само без њеног суделовања но и без њенога знања. Одлука парламента донесена већином гласова често није израз жеље чећине у народу, а то је баш апсолутна противност принципу демократије. У намери да што јасније докаже ово што је навео, писац узима за пример Швајцарску. У тој земљи устав ујамчава бирачима

право, да се и они изјасне о једноме закону, који би парламенат донео, али који не би одговарао жељи већине. Федерална скупштина састављена из оба дома вотира законе. Ако је реч о каквоме закону којим се модификују одредења устава, онда се он има поднети народу на санкцију, а ако је обичан закон за ту санкцију нужно је пре свега скупити 30.000 гласова. У оба случаја бирачи гласају само „за“ или „против“. Према томе јасно је, да ако већина федералне скупштине представља већину бирача, онда ће и одбачај закона бити изузетак; али у последње време видело се, да тај изузетак прелази у правило. 1874 г. одбачен је тим путем један закон односно модификација бирачког права, а 1881 год. други опет закон односно школа.

Изnoseћи свуда да је само оно представништво право нар. представништво, које је састављено од представника свију важнијих мишљења и мањина, писац упућује на поједине системе, који су у тој цели и створени. На првоме месту он говори о Херовом систему, који је са неким малим модификацијама усвојен у Данској и Бразилији, али га налази да је доста компликован. Он више цени систем ограниченог гласања, који је прво примењен у Енглеској, а 1878 год. спојен са системом кумулативног гласања уведен у Шпанији, 1882 год. у Италији и 1884 год. у Португалији.

Писац додирује и питање о подели законодавног тела на два дома, и он је за два дома. Само одмах примећује, да начини на који ће се долазити у та два дома морају бити различни, јер кад би били једнаки, онда не би било потребно усвојити дводомни систем. У доњи дом, он хоће, да уђу представници бирача, индивидуа, а у горњи дом представници савршенијих социјалних јединица: појединих група, корпорација, професионалних асоцијација, као: университета, магистратуре, учених друштава, општина и т. д. Доњи дом имао би представљати елемент прогреса, а горњи традицију; за доњи дом тражи да избори буду непосредни, а за горњи да се врше посредно, од прилике онако као што се врше у Француској по уставу од 1875 год.

У једноме нарочитоме пододељку писац се бави питањем: да ли је активно изборно право приватне природе или јавне? Од тога питања зависи: хоће ли бирач моћи са својим бирачким правом располагати по својој вољи, т. ј. да ли ће моћи да га по својој вољи врши или не врши, и је ли то његово право и *jus utendi et abutendi*, или само *jus utendi*? Он решава то питање у смислу, да је бирачко право јавне природе, да се оно не рађа са бирачем но само са његовм ступањем у државну заједницу, која му то право признаје ради општег интереса. Отуда није све једно по ту заједницу, да ли он то право врши или не, и ако га не врши бирач показује: или да није за њ ни способан, па дакле не треба ни да га има, или он сматра испод достојанства да га врши, што би био доказ да се он мало интересује

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

за опште ствари. Са тих разлога писац предлаже *обавезност гласања*, сем изузетних и оправданих случајева н.пр. болести, одсутности итд. Та *обавезност* имала би за последицу не само што би добила сваку политичку немарност, но што би бирачу у исти мах и показала важност његове улоге у држави.

У трећем делу писац говори о државноме поглавару у демократским државама и подели власти, а за тим о односима између појединих домова законодавног тела. И ако ово питање за нас нема практичне вредности, ипак је са гледишта теорије врло корисно проучити га, нарочито по компаративној методи пишчевој, који та питања претреса упоређујући парламенте енглески, француски и северо-амерички.

При крају дела он узима у обзир нарочито два принципа: *принцип стабилности и континуитета* у законодавној радњи и *принцип парламентарне иницијативе*. Баш и да се усвоји начело сразмерне репрезентације, тотално обнављање законодавног тела после извесног броја година може довести нестабилност у раду и кретање из екстрема у екстрем, јер опште право избора има и својих непредвиђених обрта са којих се мења и сама тежња скупштинске већине према њеноме склопу. Интереси традиције и континуитета у раду захтевају, да се обнављање законодавног тела врши делимично, сваке легислатуре по $\frac{1}{3}$, као у Саксонској и Америци, или по $\frac{1}{2}$, као у Белгији и Холандији. Тиме се у парламенат уводи и нов елеменат а задржава и стари; нови даје средства и начине, а стари даје правац законодавној радњи.

Односно парламентарне иницијативе писац фрапиран ужасно великим бројем закона који чине често читав хаос, а често су у контрадикцији, тражи, да сваки законски предлог прође прво кроз руке каквога стручног тела, н.пр. државни савет које ће имати у задатак да му проуче мотив и сву економију и, пошто га одобри и усвоји, послати га у скупштину одредивши које стручно лице, које ће га бранити и објашњавати. Јер, дешава се врло често, да и најбоље редиговани законски пројекти док прођу кроз скупштину буду тако исецани, да од закона остају само поједини делови који међу собом узети не дају никакву целину, а који су често у дисхармонији са осталим земаљским законима.

Ми смо се задржали можда мало више на овоме реферату, но што се то обично чини. Ово смо учинили из два разлога: да што детаљније изнесемо мисли изложене у овоме делу ради оних који га не могу читати у целини, а друго што у њему налазимо толико здравих погледа и идеја да нам је било немогуће прећи преко њих са неколико речи. Кад се томе дода још и тај факт, да су сва питања у овоме

делу баш она иста питања, која су за данас предмет наших свакодневних мисли и разговора, онда држимо, да нам је и дужност да га нашим читаоцима још и најтоплије препоручимо.

Живко М. Милосављевић

В Е С Н И К

Са Велике Народне Скупштине. — Указом Његовог Величанства Краља од 18 ов. мес. поднесен је био Великој Народној Скупштини „Предлог Устава за Краљевину Србију,“ који је израдио Уставотворни Одбор, да реши усваја ли га у целини. Скупштина је изабрала из своје средине одбор, који је имао да проучи Предлог Устава и да јој о њему поднесе извештај. Већина одбора поднела је Скупштини извештај у коме јој је предложила: „да поднесени Предлог Устава прими у целини, онако како је Уставотворним Одбором израђен, како је Владом Његовог Величанства Краља поднесен и како је пред Њом прочитан;“ а мањина одбора, сматрајући да Велика Народна Скупштина има право да чини измене у поднесеном јој Предлогу Устава, поднела је извештај у коме је предложила: да Скупштина прими Предлог Устава са изменама чланова 5, 14, 22, 40, 52, 79, 85, 93, 96, 99, 100, 110, 116, 126, 132, 137, 138, 164, 203, и да после X дела дође нарочити део са једним чланом који да пропише: да се од сваког годишњег државног буџета одреди најмање педесети део његов за унапређење народне привреде.

На састанку који је држан 21 ов. м. Велика Народна Скупштина примила је Устав, после кратке дебате, по предлогу одборске већине, са 498 против 75 гласова, 3 посланика уздржали су се од гласања, а 15 њих није било на састанку.

Његово Величанство Краљ благоизволео је 22 о. мес. закључити седнице Велике Народне Скупштине веома значајном беседом, која је обнародована у званичним новинама.

Устав је обнародован 23 ов. м. у 282 броју „Српских Новина.“

* * *

Помиловање. -- Указом Његовог Величанства Краља од 22 о. м. помиловани су и пуштени у слободу сви они: 1, који су били осуђени, или су ма какву казну издржавали, или су се налазили под ислеђењем и суђењем код судова или полициских власти за дела увреде Владоаца, увреде и опадање владе и земаљских власти у опште, као и за кривице штампом учињене, — изузимајући само оне, који су за

дела приватне увреде и по тужби приватних лица осуђени или тужени; 2, који су били осуђени или су издржавали казну, или су се код судова или полициских власти налазили под ислеђењем за ма какве кривице, учињене приликом избора повереника или посланика за Народне Скупштине, или општинских кметова и одборника, — изузимајући оне, који су, уз те кривице, и за телесне повреде осуђени или тужени.

* * *

Јавни правозаступници. — Господин Министар Правде поставио је: г. Тому В. Дрманића за јавног правозаступника за округ смедеревски, г. Живојина Величковића за јавног правозаступника за округ ћуприски, г. Стојана Д. Рибарца за јавног правозаступника за округ пожаревачки, г.г. Мил. Ј. Марковића и Николу П. Николића за јавне правозаступнике за вар. Београд.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

1-ог јануара 1889-е ступа **Бранич** у своју трећу годину.

То је довољно дуга периода времена за оцену ваљаности овог часописа и — према нашим приликама — издржљивости Удружења Јавних Правозаступника у ширењу правних и државних наука; а држимо да није нужно ни говорити о потреби »Бранича«, као јединог правног часописа у Срба. Равнодушност према струци науке коју заступа »Бранич«, била би само доказ несвесности о потреби правног знања и усавршавања баш у времену нашег уставног препорођаја.

Старајући се да одговори своме програму и намењеној цели, уредништво »Бранича« било је срећно да прикаже читатељима у току ове две године најодабреније радове наших домаћих и страних писаца. У томе правцу, а уз сарадничтво истих зналаца наше струке, којима ће се придружити и више нових радних снага, наставиће се издавање часописа и у трећој његовој години.

Тако између осталих радова донећемо у првome броју за идућу годину расправу нашег уваженог сарадника г. Алексе С. Јовановића, члана Касационог Суда: »*Правда и Управа у врањанској покрајини до доба Турака*«, на коју скрећемо особиту пажњу наших читатеља.

Г. Алекса С. Јовановић познат је као један између најбољих наших раденика на пољу историје права и обичајног права. Његови радови одавно побуђују интересовање наших правника.

Познати наш правник г. Јован Аћимовић, судија, некадашњи уредник »Српског Правника«, прилазећи колу наших сарадника, израдио

је за „Бранич“ расправу о *Кодификацији црногорског грађанског права* поводом општег имовинског законика за књажевину Црну Гору. Потребна прерада нашег грађанског законика, коју је умесно нагласио наш уважени сарадник г. Андра Ђорђевић професор права на Вел. Школи, у својој ваљаној расправи о црногорском законнику, изазива потребу свестраног изучавања тога Богишићевог урнек-дела, које изучавају и коме се диве сви јевропски правни научници. А правно знање г. Аћимовића јемчи читаатељима, да ће се имати чему поучити из његове расправе.

Водећи рачуна о нашим државноправним питањима, која су на дневном реду, а у жељи да све више постичемо на рад и наше млађе правничке снаге, ми смо се постарали да добијемо за „Бранич“ расправу г. Живка М. Милосављевића, лисансисте париског правног факултета, а сада судског чиновника: *„Представнички систем и начело сразмерне репрезентације мањина у народном представништву.“*

У осталом, за озбиљно научни садржај „Бранича“ и у идућој години довољно јемче читаатељима имена наших сарадника: г. г. Алексе С. Јовановића, Глише Гершића, Јов. Ђ. Авакумовића, Панте Ј. Савића, архимандрита Н. Дучића, Андре Ђорђевића, Милана Ст. Марковића, Миленка М. Жујовића, Јована Аћимовића, Ђорђа Ж. Ђорђевића, Стевана Максимовића, Јована Милићевића, д-ра Д. Т. Мијушковића, Николе Капетановића, д-ра М. Р. Веснића, Д. Гођевића, М. Дамјановића, Мате Радосављевића, Ђ. Б. Несторовића, Алексе Радуловића, Михаила Стевановића, д-ра М. В. Васића, Тасе Ј. М. и осталих, који су нашим правницима познати са својих изврских радова на пољу правних и државних наука.

Као што смо у овој години, тако ћемо и у идућој доносити што више правних случајева, које буду расправили наши судови.

А да би увећали број наших читаатеља и тиме припомогли још већем распрострањавању правних и државних наука, Управни Одбор Удружења одобрио нам је, да спустимо цену часопису. И тако од 1-ог Јануара 1889-е године „Бранич“ стаје:

За целу годину	12 динара
За пола године	6 »
За три месеца	3 »

а излазиће у месечним свескама од три печатана табака најмање.

Ко се упише и плати одмах при упису за целу годину, добиће бесплатно књигу: „Узроци, са којих су недовољна садашња законска

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

наређења о личној безбедности у Србији и предлози формулисаних одредаба, које треба у томе узаконити и у материјалном и у формалном праву“ од А. Радуловића, коју је наградило Удружење Јавних Правозаступника.

Претплата шаље се или непосредно уредништву Бранича, Београд — Кастриотова улица број 16, или се полаже повереницима Удружења у Алексинцу, г. Николи Ј. Бабовићу, јавном правозаступнику; у Ваљеву, г. Кости Живковићу, јавном правозаступнику; у Враћи, г. Агонтону Брајовићу, судији окружног суда; у Јагодини, г. Ђорђу А. Петровићу, јавном правозаступнику; у Неготину, г. Душану Димитријевићу, јавном правозаступнику; у Нишу, г. Светозару Јањићу, судији окружног суда; у Пироту, г. Добросаву Стојановићу, јавном правозаступнику; у Пожаревцу, г. Стевану Максимовићу, јавном правозаступнику; у Смедереву, г. Петру Радуловићу, јавном правозаступнику; у Ћуприји, г. Петру Тирићу, јавном правозаступнику; у Ужицу, г. Стеви Драгојевићу, јавном правозаступнику; у Чачку, г. Радомиру Тијанићу, судији окружног суда; у Шапцу, г. Алекси Фотићу, јавном правозаступнику.

У исто време јављамо, да је Управни Одбор решио, да и улог чланова Удружења буде мањи почињући од 1-ог Јануара 1889-е године. И тако:

- редовни чланови* улагаће годишње . . . . . 20 динара
- а ванредни чланови* улагаће годишње . . . . . 12 »

Чланови Удружења добијају бесплатно сва дружинска издања. Дајући на овај начин прилику нашим правницима и пријатељима правних и државних наука, да буду чланови Удружења или да урже наш часопис уз врло ниску цену, ми апелујемо на свест и патриотизам српског народа, посебице на моралну и материјалну помоћ српских правника, међу којима судије и јавни правозаступници треба да заузму и овом приликом највидније место и надамо се, да ће нам се они одазвати у великом броју.

Уредништво „Бранича“

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

НАПОМЕНА

Прву свеску Бранича за 1889-ту годину разаслаћемо члановима Удружења и претплатницима тек крајем Јануара, јер смо намерни најпре да сакупимо улоге и претплату како би могли знати у колико ћемо примерака часопис печатати.

За то умољавамо поверенике Удружења и све оне који се буду непосредно Уредништву обратили за упис у чланство или као претплатници, да пошљу новац најдаље до 25 јануара 1889.

Уредништво Бранича

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ЂОРЂЕ А. МЕНАДОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

